

Jan H.M. Sloof

125 jaar
C.O.V. Exultate Deo
Voorschoten
voorheen *De Lofstem*

125 jaar *C.O.V. Exultate Deo*, Voorschoten voorheen *De Lofstem*

door Jan H.M. Sloof

Inhoud

Voorwoord	3
Voorschoten in 1882	5
Oprichting van een Christelijke zangvereniging	8
Bijbel als grondslag	8
Naam	10
Bestuur	10
Secretariaat	11
Archief	13
Leden	14
<i>Keerpunt</i>	14
<i>Koorkleding</i>	16
Koorkrant	17
Muziekdirecteur (dirigent)	18
<i>Primeurs</i>	26
<i>Kerstconcerten</i>	27
<i>Jubilea dirigent Van Marion</i>	29
<i>Problemen</i>	29
<i>Nieuwe start</i>	30
Tweede dirigent	31
Muziekbibliotheek	32
Piano	33
Repetitielokaal	34
Repetities	36
<i>Studie thuis</i>	36
<i>Studiedagen</i>	36
<i>Stemvorming en notenkennis</i>	37
<i>Stemtest</i>	37
Concertreizen, kooruitwisselingen	38
Promotie van het koor	40
<i>Folders en boekje</i>	40
<i>Propagandacommissie</i>	41
Opnames	42
Jubilea van het koor	44
Financiën	48
<i>Subsidie en sponsoring</i>	49
<i>Oud papier</i>	49
<i>Rommelmarkt</i>	50
De Kinderkoren	51

Voorwoord

Deze publicatie haalt de Christelijke Oratorium Vereniging Exultate Deo, voorheen de Lofstem, voor het voetlicht. U treft echter niet alleen de beschrijving aan van 125 jaar geschiedenis van de vereniging, maar ook die over het Voorschoten van 1882 en later. Al lezende ontdekt u hoe Voorschoten er uit zag ten tijde van de oprichting van de Christelijke Zangvereniging de Lofstem. Muziek beoefenen en luisteren was vooral weggelegd voor de bewoners van de talrijke buitenplaatsen. Met het oprichten van de Lofstem werd deze kunstvorm ook toegankelijk voor de overige inwoners van Voorschoten. C.O.V. Exultate Deo is de oudste culturele vereniging van deze gemeente. Maatschappelijk gezien is er in de afgelopen 125 jaar heel veel veranderd. Technologische en maatschappelijke ontwikkelingen brachten vrije tijd met vele mogelijkheden om die te besteden. Ons leven van nu vindt plaats onder geheel andere omstandigheden. Was in 1882 de geloofsbeleving vooral een gezamenlijk gebeuren, vandaag de dag zien we dat dit meer individueel beleefd wordt. Ondanks dit alles zijn mensen blijven zingen in verenigingsverband, met oratoriumstukken als uitdaging. Het muziekgenre waarbij meestal onderwerpen uit de Bijbel door koor, solisten en orkest vertolkt worden. Het is opvallend dat de problemen waar de vereniging meerdere decennia mee te kampen had nog regelmatig de problemen van het heden vormen. De uitdrukking "de geschiedenis herhaalt zich" wordt daarmee bevestigd. Dit alles vindt u terug in deze uitgave waardoor het een duidelijk verhaal over 125 jaar C.O.V. Exultate Deo is geworden.

April 2007

Marian Nuijten-van der Heijden
Voorzitter C.O.V. Exultate Deo

Colofon

Voorschoten, juni 2007

Uitgave:

*Jubileumcommissie
C.O.V. Exultate Deo, Voorschoten*

Tekeningen:

A. Mobach, Bodegraven

Illustratie omslag:

*Ulrike Müllners-Winkens,
Voorschoten*

Correctors:

*Guus Harms, Voorschoten
Ina Sloof-Struijk, Voorschoten*

Vormgeving en layout:

Wim Prins, Voorschoten

Druk:

DZB, Leiden

Voorschoten in 1882

Het is wellicht goed om eerst even in het kort toe te lichten hoe Voorschoten was, hoe het er uitzag bij het ontstaan van de nieuwe zangvereniging De Lofstem.

Voorschoten is een langgerekte gemeente waarvan het grondgebied strekt van Veur tot Valkenburg.

Westelijk grenst het landelijke dorp aan Wassenaar en oostelijk aan Stompwijk en Zoeterwoude. Voorschoten heeft 2190 inwoners.

Een stukje vanaf de doorgaande weg (Veurseweg - Leidseweg) liggen de boerderijen met rondom groene weilanden. Ranke watermolens voeren overtollig water via boezemwateren af naar de Vliet.

Op de geest (zandgrond) worden bollen geteeld. De kwekers verdienen er goed aan en laten mooie huizen bouwen. In het voorjaar kan de passant genieten van het kleurrijke tapijt van bloeiende bolgewassen, aan weerszijden van de weg.

Op kasteel Duivenvoorde woont Jhr. H.A. Steengracht van Duivenvoorde. Het omringende landgoed en de elf over de gemeente verspreide buitenplaatsen geven Voorschoten een parkachtig aanzien. Op kasteel en buitenplaatsen wordt gemusiceerd. Er staat op zijn minst een piano of pianola.

Het oude centrum bestaat uit een door lindebomen overwelfd marktplein: de Voorstraat. Oud-Hollandse gevels, olielantaarns en de dorpspomp voor het Ambachts- en Baljuwhuis geven hier een rustiek dorpsbeeld.

De herberg Het Wapen van Voorschoten, naast het ambachtshuis, is de grootste en belangrijkste in zijn soort. Hier en bij Overbosch aan de Veurseweg en bij De Vink aan het einde van de Leidseweg staan grote speeldozen die, als je er een muntje ingooit, mooie stukjes muziek ten gehore brengen.

De Laatmiddeleeuwse toren en de in 1868 gebouwde kerk van de Hervormde gemeente staan op het hoogste gedeelte van het oude centrum. In de kerk bevindt zich het in 1720 door Jacobus Zeeman gebouwde orgel.

Natuurgetrouwe afbeelding van de Voorstraat in 1863. Links het Ambachtshuis (hier werden repetities van De Lofstem gehouden). Het Baljuwhuis werd in 1917 slagerswinkel van de familie Grundeken. Het huis met de luiken werd in 1906 verbouwd. Geheel rechts huis met klokgevel, dat is sinds 2006 Museum. De Dorpspomp werd in 1875 vernieuwd.

*De Achterweg of Schoolstraat ca. 1905.
Chr. Lagere School (repetitieruimte),
huis schoolhoofd en Bewaarschool (huis
met luiken). Op de voorgrond familie
Torenbeek en Mej. C.M. Proos. Zij woont
boven de Bewaarschool. Daarachter
winkelpui van Roodvoets, organist van
de Dorpskerk en koorlid van De Lofstem.
Zichtbaar is de stoomtrambaan.
Fotograaf niet bekend.*

Aan de Achterweg¹ staat de Openbare school en de Christelijke school annex Bewaar-, Naai- en Brei-school. Over de Achterweg loopt de stoomtrambaan Leiden - Den Haag, met in het centrum een halte en een remise annex wachtlokaal. De twee belangrijkste lanen vanaf de doorgaande weg, de Papelaan en de Wijngaardenlaan, geven verbinding naar het westen, naar Wassenaar. De beide lanen komen bij de stoomtreinbaan Amsterdam - Den Haag samen. Hier is het station Voorschoten/Wassenaar. Over de Papelaan West is vanaf het station Voorschoten tot Wassenaar een stoomtramverbinding in aanleg. Verbinding naar het oosten is er met behulp van pontjes over de schilderachtige Vliet: zuidelijk bij De Knip, oostelijk van het centrum bij de korenmolen De Oranjeboom en noordelijk bij Allemansgeest.

Bij de grens met Veur, ten noorden van het dorpscentrum en aan het eind van de Leidseweg Noord staat een tolhek. Voor gebruik van de Bestrate Binnenweg van Rijswijk naar De Vink moet, zoals in die tijd gebruikelijk bij bestrate wegen, tol betaald worden. Noordelijk van het dorpscentrum staat de in 1866 gebouwde Rooms Katholieke Laurentiuskerk. Hierin bevindt zich een orgel waarvan de kern dateert van voor 1774. Vrijwel in het midden van de gemeente staat de "Fabriek van Gouden en Zilveren Werken" van de familie Van Kempen. Om de daar werkende jongelui uit de talrijk in Voorschoten voorkomende cafés te houden heeft diecteur J.M. van Kempen een lokaal voor ontspanning ingericht met onder andere een bibliotheek. Er wordt ook tekenles en zangles gegeven. Op 23 oktober 1898 wordt hier het harmoniegezelschap Benvenuto opgericht.²

¹ Sinds 17 november 1922 genoemd: Schoolstraat.

² De dochter van de heer Van Kempen schonk de harmonie een vaandel.

De Lofstem in de achtertuin van schoolmeester en dirigent G. Torenbeek ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan op 28 juni 1907. Links voorzitter J.A. du Preë, midden de dirigent, rechts organist J.F. Roodvoets. Fotograaf niet bekend.

De naam wijst naar een beroemde beeldhouwer, bronsgieter en graveur uit Florence. In het naast de fabriek gelegen Benvenuto (woon)park stond al een gesloten muziektent voor oefeningen; later komt daar een open muziektent bij voor uitvoeringen. De zilverfabriek is een belangrijke werkgever naast die op de boerderij en in de bollenteelt. Het tegen de zuidgrens van Voorschoten, in Veur, gevestigde onderwijsinstituut Noorthey is op Voorschoten georiënteerd. Iets ten zuiden van het dorpscentrum is in het buiten Bijdorp het pensionaat O.L. Vrouwe van Lourdes gevestigd. Noordelijk van het centrum is in de oude buitenplaats Stadwijk een internaat voor meisjes.

Op alle drie genoemde opleidingsinstituten wordt muziekles gegeven³. Voorschoten kent sinds 1 juli 1869 een Departement van het Nut tot het Algemeen. De ambachtsheer heeft voor dit actieve Departement het Ambachtshuis aangekocht. Daar en in het Wapen van Voorschoten vinden lezingen, toneelvoorstellingen en concerten plaats.

³ Voorjaar 1867 organiseerde Mej. Wundt van het internaat Stadwijk een concert. De opbrengst was bestemd voor de bouw van de nieuwe Nederlands Hervormde Kerk.

Oprichting van een Christelijke zangvereniging

Op 3 juni 1879 werd in Voorschoten de Hervormde Jongelingsvereniging "De Heere is mijn Banier" opgericht, met als doel het Christelijke geloof bij de jongelui een goed fundament te geven. Dit doel trachtte men te bereiken met studie in de bijbel en onderzoek naar kerk- en vaderlandse geschiedenis. Daartoe had de vereniging de beschikking over een bibliotheek. Jongens die de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, konden lid worden. Een paar jaar later werden in deze vereniging plannen uitgewerkt tot het starten van een zangvereniging.

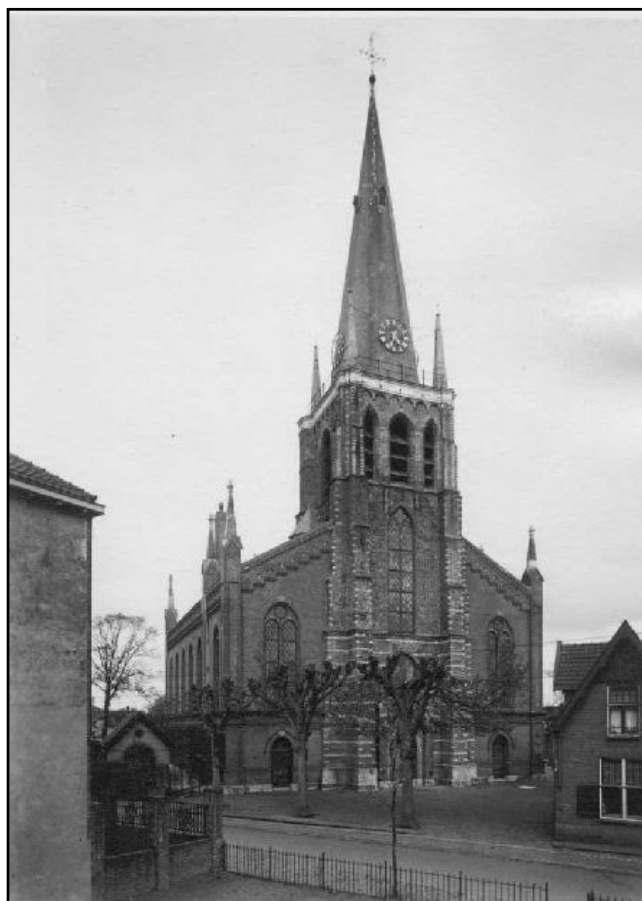
Op woensdag 28 juni 1882 werd de Christelijke zangvereniging De Lofstem opgericht. De vereniging telde 22 leden en komt dus voort uit een echte mannenvereniging. Maar zeer waarschijnlijk en aannemelijk is het dat direct bij de start al sprake was van een gemengd koor. In het oudst bewaarde reglement, dat van 19 januari 1894, lezen we dat leden werden aangenomen van beider kunne, gehuwd of ongehuwd.

De hoofdonderwijzer van de Christelijke school, de heer C.P. Aartse, werd bereid gevonden om op te treden als "directeur" (dirigent). De contributie bedroeg in 1894 een kwartje per maand. Dat was eigenlijk wel een hoog bedrag, want in 1930 bijvoorbeeld was het 20 cent. De leden waren verplicht een reglement aan te schaffen. Het keurig gedrukte boekje kostte hen 10 cent.

Uit een verslag van 2 september 1898 in het Leidsch Dagblad, dat gaat over de viering van de verjaardag en de inhuldiging van prinses Wilhelmina, kunnen we opmaken dat er toen naast de Christelijke gemengde zangvereniging De Lofstem nog twee zangverenigingen waren. Te weten de gemengde zangvereniging Oefening en Vriendschap en het mannenkoor Sint Caecilia van de Rooms Katholieke Volksbond.

Bijbel als grondslag

De Christelijke zangvereniging De Lofstem werd opgericht met als doelstelling de kerk- en volkszang te verbeteren. De vereniging wilde dat bereiken door het beoefenen van Christelijke-, vaderlandse-, en liederen van gemengde, doch zedelijke inhoud. Men bepaalde dat die liederen konden bestaan uit koralen, koren, solo's, etc.

De Dorpskerk in 1937, gezien vanaf het schoolplein van de Openbare Lagere School aan de Schoolstraat. Fotograaf Tom Smeets, Voorschoten.

Er werd besloten eenmaal in de week een zang-oefening te houden en elk jaar één of twee uitvoeringen. De uitvoeringen werden beurtelings door de predikant van de Hervormde- of de Gereformeerde kerk geopend en gesloten.

Volgens het reglement van 1894 leende de vereniging zich niet om vergaderingen van kerkelijke aard op te luisteren! Blijkbaar was dat bedoeld om onafhankelijk te kunnen opereren. Dus niet verbonden aan de Hervormde- of de Gereformeerde kerk.

Van de leden werd verwacht dat ze achter de keuze van Christelijke liederen stonden. De Lofstem zong de eerste jaren uit de boeken Psalmen en Gezangen, aangevuld met liederen uit de bundel "Polyhymnia". In het reglement van 1920 staat: "Indien medewerking wordt gevraagd voor Christelijke of liefdadige doeleinden, zal hierover door bestuur en de dirigent, in overleg met de leden, beslist worden."

Bij de in circa 1970 opgestelde statuten werd door het bestuur gesteld dat de vereniging de Bijbel als Gods Woord tot grondslag van haar handelen zag.

Bij statutenwijziging in 1980 werd dit in Artikel 2 verkort als: "De vereniging aanvaardt de Bijbel als grondslag voor haar handelen." Nu en dan werd het bestuur bij een conflict, al of niet van zakelijke aard, hier aan herinnerd en kreeg het te horen: "Een Christelijke vereniging doet zoiets toch niet! ... Dat had ik van een vereniging met de C in de naam niet verwacht."

Naar aanleiding van het opstellen van het beleidsplan 2002-2006 werd het bestuur door een koorlid gevraagd of Artikel 2 kon worden geschrapt. Het bestuur antwoordde: "... dat zij er op dat moment geen beleid van wilde maken dit artikel te wijzigen. De bedoelde sociale aspecten zijn natuurlijk een element, maar de verankering van het Christelijke in onze oorsprong en in ons muziekrepertoire evenals onze langjarige traditie wegen wellicht nog sterker. Het inruilen van onze ideologische grondslag voor eventuele materiële voordelen (ledenwerving, concertpubliek) achten wij geen optie, zolang de effecten hiervan niet kunnen worden overzien."

"De Lofstem" tijdens het Koninginnefeest in 1922 in de voortuin van de Zilverfabriek.

Op de achtergrond iets zichtbaar van de huizen genaamd de Inktpot.

Fotograaf J. v.d. Zanden, Leiden.

Door het feit dat het koor vanaf 1958 oefent in het naast de Gereformeerde kerk gelegen zalencentrum werd het vaak gezien als een koor met een gereformeerde signatuur. In 1970 vertrok zelfs een actief bestuurslid, omdat hij het koor 'te gereformeerd' vond. In dat jaar werd het gebruikelijke gebed voor en na de bestuursvergadering afgeschaft.

Naam

De vereniging hield bijna 85 jaar dezelfde naam. De naam Lofstem kwam in de korenwereld veel voor. In 1967 werd gezocht naar een andere naam en kwam men op Exsultate Deo: uitgelaten zijn van vreugde, zingen en dansen voor de Heer. In de ledenvergadering van 13 maart 1967 stelde het bestuur de naam Exultate Deo voor, de s van sultate was er dus uitgelaten. Na goedkeuring werd de naam ingevoerd per 1 april 1967.

Nadat op 14 maart 1972 de Mattäus Passion van Telemann ten gehore was gebracht, werd in de pers gesproken over "Oratoriumvereniging Exultate Deo".

Bij statutenwijziging van 19 augustus 1980 werd het officieel: Christelijke Oratoriumvereniging "Exultate Deo". Dit wordt sindsdien vaak afgekort als C.O.V. Exultate Deo. Het is overigens wel zo dat er onder dirigent Leo Mens (1907-1927) al oratoriumstukken werden gezongen.

Onder dirigent Jan van Santbrink (1945-1948) stond af en toe "Oratoriumvereniging De Lofstem" op de programmaboekjes.

Bestuur

Het is vrijwel zeker dat het eerste bestuur van juni 1882 bestond uit personeelsleden van de Zilverfabriek en enkele middenstanders.

De bestuurder.

Via andere archieven en verzamelingen krijgen we de indruk dat de heer W.P. Diephuizen in de eerste tijd fungeerde als voorzitter.⁴ Toen het koor zich in september 1889 aanmeldde als lid van de Bond voor Christelijke Zangverenigingen was de heer W. Warnaar voorzitter. De plaatselijke romanschrijver Jilles Limburg geeft hoog van hem op. Willem Warnaar was een krachtige bestuurder een man van aanzien, die zitting had in de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Maar helaas vertrok hij kort daarna naar Sassenheim.⁵

In het reglement uit 1894 zien we de bestuursnamen: J.A. du Preë voorzitter, L. Wesselo, secretaris, B. Lubach 2^e secretaris, J. Roodvoets bibliothecaris en J. Verhoog penningmeester.⁶ Een volgende momentopname geeft een beeld van het bestuur in 1920. Toen was F.A. Peet voorzitter, H. de Gier secretaris, M.W. Elskamp penningmeester, J. van Houten bibliothecaris en R.C. Eggink algemeen adjunct.

Voorzitters van Lofstem tot Exultate Deo

W. Diephuizen 1882; W. Warnaar 1889; J.A. du Preë 1893 tot ca. 1908; Joh. Vermeulen; Chr. Eggink; Frits A. Peet 1920; Jac. Fortuin 1928; T. de Groot 1929; P. Kaaijk 1928-1930; C. Mechelse 1930 tot ca. 1932; J.A. van der Bent 1936; T. de Groot 1936-1939; Hr Meeuwse 1946 - ?; S. de Groot 1950-1953; Van der Neut 1953-1961; Wijnbeek 1962-1968; Van der Keur 1968-1969; H. Scholtens, 1969-1973; A. Arp 1973-1979; C. Vesseur 1979-1980; C.J.P. Prudhomme van Reine 1980-1986; J. Rietmulder 1986-1991; C.J.P. Prudhomme van Reine 1991-1997; P. de Jonge 1998-2000; M. Nuijten-van der Heijden 2000-heden, eerste vrouwelijke voorzitter. *Lijst helaas incompleet, exacte jaartallen soms niet te achterhalen.*

⁴ Diephuizen woonde waarschijnlijk in het Sint-Nicolaaspark.

⁵ Hij was daar ook wethouder.

⁶ J.A. du Preë woonde in de buurt van de tol en was waarschijnlijk werkzaam bij de Zilverfabriek; L. Wesselo had een melk- en kruidenierswinkel aan de Leidseweg 60; B. Lubach woonde in het Sint-Nicolaaspark en werkte bij de Zilverfabriek; J. Roodvoets was kruidenier aan de Schoolstraat; J. Verhoog was zeer verdienstelijk tekenaar bij de Zilverfabriek.

In een onlangs teruggevonden notulenboek over de jaren 1928-1939 kunnen we zien dat de heer Jac. Fortuin, opvolger van de heer Peet, een heel actieve bestuurder was. Onder andere werd in 1928 met groot succes, een bazaar gehouden voor een nieuwe piano; werd overgestapt van het uitvoeren van kleine korte stukken naar grotere werken; en werd op 17 mei 1928 meegedaan aan een concours in Noordwijk met als resultaat een tweede prijs in de derde afdeling. Men vond het dus jammer dat de voorzitter in 1928 verhuisde naar Capelle aan den IJssel.⁷ Zijn opvolger P. Kaaijk was ook een werkzame en inspirerende bestuurder. Hij beëindigde zijn voorzitterschap een jaar later tijdens een conflict in de vereniging en werd opgevolgd door C. Mechelse. Die was ook voorzitter tijdens het 50-jarig bestaan.

Vanaf ca. 1980 is het besturen van het in ledental en bekendheid groeiende koor een enorm tijdrovende klus geworden. Dit, ondanks de steun die het bestuur ontvangt van tal van werkcommissies. Je leest dan bijvoorbeeld in de notulen van 1981: "Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering en verzoekt te notuleren: 23.31 uur." Of nog erger: "Aangezien de nieuwe dag gaat prijken, waagt niemand zich meer aan de rondvraag."

De geschiedenis van het verenigingsleven leert dat het heel moeilijk is om leden te vinden die zitting willen nemen in het bestuur. Het invullen van de voorzittersplaats is altijd het moeilijkst. Het geeft veel werk en vereist toch ook wel talent. Besturen vereist veel tijd en inspanning en is nogal eens ondankbaar werk. Bij problemen lopen leden van een vereniging gemakkelijk weg, terwijl het bestuur zich blijft inzetten voor de continuïteit.

⁷ Voorzitter Jac. Fortuin gaf openlijk commentaar aan het adres van bestuurslid Van Os dat hij op zondagmiddag zijn winkel open had. Van Os verdedigde zich en zei dat het moest i.v.m. de concurrentie. Zodra de Zondagswet zou worden aangenomen zou hij de eerste zijn die zijn zaak op zondag zou sluiten...

We kunnen best zeggen: Hulde aan al die bestuurders die het koor de afgelopen jaren hebben 'gestuurd'.

Uit de bestuursnotulen:

1980: "Op 20 september bezochten twee bestuursleden van E.D. de receptie tien jaar Rijnlands Christelijk Mannenkoor met... twee dozen RCM koeken, gebakken door Kees Verhoog."

1981: "In een dubbelfunctie van gastheer/voorzitter schenkt de voorzitter koffie in, vergeet de koek, en opent de vergadering."

Secretariaat

Aan de secretaris de taak om het verslag van de vergaderingen vast te leggen. Notuleren is een vak.⁸ Van vóór 1928 zijn jammer genoeg geen notulen overgeleverd. Ze starten met die van de heer J. Waasdorp. Hij was altijd in de weer voor het koor en

Mode einde 19^e eeuw.

ook heel erg actief voor de Ring Leiden en Omgeving van de Bond voor zangkoren. Daarom heeft De Lofstem ook verschillende keren meegedaan aan de door de Ring georganiseerde concoursen. Waasdorp schreef jarenlang de notulen in een informele en heel betrokken stijl. Echter, de tekst van het jaarverslag van 1935 stokt ineens. Zijn (plotselinge) opvolger J. van der Bent vult aan: "Tot zover het verslag van onze vroegere secretaris en moeten wij hem dank brengen voor zijn accurate arbeid."

⁸ Bij verenigingen mankeert er nogal eens wat aan: Geen jaartal ingevuld; verkeerd geschreven achternamen; helemaal geen namen.

KONINGIN WILHELMINA VEREENIGING
VOORSCHOTEN
OPGERICHT 4 JUNI 1904

Feestprogramma
voor de *Oud-Voorschoten*

BEVRIJDINGSFEESTEN

OP DONDERDAG 30 EN
VRIJDAG 31 AUG. 1945

Prijs f 0.50

WIJZIGINGEN IN DIT FEESTPROGRAMMA VOORBEHOUDEN

Feestprogramma Bevrijdingsfeesten 30-31 augustus 1945.

Jammer dat hij onze vereniging moest verlaten, maar geldige reden dwongen hem hiertoe... Mogen we hopen dat alles voor hem en zijn gezin ten beste keren opdat hij ook weer plaats kan nemen in onze vereniging als werkend lid." ⁹ Gelukkig kwam het een klein jaar later weer goed. De propagandacommissie organiseerde een gezellige avond. Daarbij werden ook kennissen van de koorleden (hopelijk toekomstige zangers) uitgenodigd, evenals ex secretaris J. Waasdorp. Hij werd die avond gehuldigd.

"Dat was een glanspunt van deze avond." schrijft de secretaris. Van der Bent werd opgevolgd door M.J. de Graaff, Gebrs Treubstraat 17.

⁹ Wat er nu precies was gebeurd, staat er niet.

11

Chr. Eggink, C. Fortanier, H. Hoekstra, J. J. Schrama, W. F. van Spronsen en Fr. Vlag.

Route van de optocht: Krimkade, Leidscheweg tot no. 422, terug Leidscheweg, Badhuusstraat, Nw. Voordorpsstraat, Tolstraat, Leidscheweg, Voorstraat, Schoolstraat, Erasmusstraat, Duivenvoordestraat, Wijngaardenlaan, Oranjkade, Papelaan, Tulpsraat, van Kempenstraat, Narcisstraat, W. de Zwijgerlaan, Kempenaerstraat, Bijdorpsstraat, Hyacinthstraat, Papelaan, Veurscheweg met als eindpunt de Gouden Leeuw.

16.30 uur Voetbalwedstrijd. Een wedstrijd van 2 maal een half uur tussen de plaatselijke voetbalverenigingen Rouwkoop en V.V.L. In de pauze vindt een **gecostumeerde** voetbalwedstrijd plaats tussen **veteranen**.

Nader zal worden bekend gemaakt of de wedstrijd zal worden gespeeld op het Rouwkoopterrein.

19.30 uur Concert in de Geref. Kerk.
Medewerkenden aan dit concert zijn: de Chr. Oratorium-vereeniging „De Leifstem", o.l.v. J. van Santbrink, de Herv. Gem. Zangvereniging „Zang zij onze Iesus", o.l.v. Tilly Leening, Orgel, Jan van Santbrink.

Dit concert-programma is door het bestuur van de Kon. Wilb. Vereen. speciaal gedacht als een programma voor de ouderen. Niet uitsluitend voor de „Ouden van Dagen", doch meer in het bijzonder voor diogenen welke zich eens een poosje uit het meer drukkerse feestgewoel willen terugtrekken. De toegang voor dit concert is vrij.

19.30 uur Variété-programma in een nog nader bekend te maken zaal.

Dit variété-programma omvat: Conferencier, clownerie, snelleekenen, humorist, accordeon-duo,

Met ingang van 1948 werd het secretariaat vervuld door een vrouw. Mevrouw M.A. van Turenhout opende de rij. Zij begon haar eerste jaarverslag in een nieuw notulenboek met een paar bescheiden regels: "Meneer de voorzitter, bestuursleden en leden. Het is de gewoonte om op een jaarvergadering U een jaarverslag aan te bieden.

Daar het voor mij de eerste keer is dat ik dat doe rust nu de taak op mij. Ik doe een beroep op U om dit verslag te aanvaarden zo als het is met al zijn onvolkomenheden, uitgaande van de gedachte dat het voor verbetering vatbaar is." Wel, het ging haar goed af en ze hield het maar liefst tien jaar vol. Daarna volgt een meer zakelijke stijl van notuleren. Maar gelukkig schrijven de dames er wel eens wat persoonlijks, meelevend en

gezelligs bij. Vooral in de periode 1976-1986: "Dit was mijn zesde en tevens laatste jaarverslag als

secretaris van de vereniging [diverse loftuitingen volgen] "... Ik kan me niet voorstellen dat ik nu meteen op non-actief zal staan. Graag wil ik me weer met veel energie voor E.D. inzetten, want het is toch een soort kind van me. Ik hoop dat E.D. zal blijven groeien en bloeien!" ¹⁰

"Het doel van het jaarverslag is:

- geschiedschrijving ten behoeve van de leden.
- een instrument te hebben waarmee de vereniging zich presenteert."

(Ledenvergadering van 3 april 2001)

¹⁰ Later is ze nog 5 jaar actief als secretaresse.

In 1978 werd afgestapt van het notuleren in boeken. Voortaan werd het verslag van de vergadering uitgetypt en de doorslagen of stencils werden uitgereikt aan de bestuursleden.

De Secretaris verricht al het schrijfwerk: Notulen bestuur- en Huishoudelijke vergaderingen en de naamlijst der Leden. hij maakt een Jaarverslag en zorgt voor de bewaring van het Archief. (Reglement 1894)

Een verbetering was de aanschaf van een elektrische schrijfmachine, in 1983 in combinatie met het gebruik van een kopieerapparaat. De aanschaf van een computer in 1988 kwam ten goede aan de afwerking van de toenemende administratie. In 1994 bijvoorbeeld kwamen bij de secretaresse 154 stukken binnen en gingen er 103 uit. Hierin waren niet eens inbegrepen de stukken aan bestuursleden, leden en donateurs. Het toenemende gebruik van elektronische post verlicht de laatste jaren gelukkig het werk van de secretaresse. Zij is en blijft altijd een zeer belangrijke spil in het verenigingsleven: de spreekbuis van het bestuur.

Archief

Zoals bij vrijwel alle verenigingen is het archief het stiefkind. In de eerste decennia geeft de oud-secretaris de bescheiden nog over aan de opvolger, maar daar komt de klad in. Dan wordt alleen het actuele deel afgedragen en blijft het oude gedeelte op een zolder achter. Het raakt in de vergetelheid en wordt -soms onbewust- weggegooid. Later voelt men pas het gemis. Dat was onder andere het geval in 1982 bij het samenstellen van een boekje over het 100-jarig bestaan en regelmatig bij de activiteiten van de Propagandacommissie.

Archiefstukken van vóór 1948 ontbraken.¹¹ Dus werden (met goed resultaat) oude nummers van het Leidsch Dagblad doorgebladerd. De familie Groot schonk bij het 100-jarig bestaan de prachtige foto van het jubileum in 1907 (pagina 7).

Na de publicatie van het boekje "Van Lofstem tot Exultate Deo" werd een notulenboek over de periode 1928-1939 gevonden. Dat komt nu weer van pas. Onlangs kwam het album 100-jarig bestaan bij iemand te voorschijn.

In 1994 werd een oplossing gezocht voor de berging van het archief, dat toen grotendeels in bananendozen was gepakt. Er werd afgesproken dat eerst geïnventariseerd zou worden wat weg kon en wat bewaard zou moeten worden. Het overgeblevene zou bij een koorlid worden ondergebracht. Drie bestuursleden zouden er aan beginnen. Maar dit werd steeds uitgesteld. De tweede secretaris nam het op zich. Zijn bevindingen leidde tot het besluit van 9 mei 2001 om oud-bestuursleden op te wekken hun archief in te leveren en alle data over E.D. in hun computer te wissen. Het bleek echter moeilijk om scheiding te maken tussen bewaren en vernietigen. Inmiddels is het archief tot het jaar 2005 geordend en beschreven.¹² Het is vooral in combinatie met die van het Nut, 1869-1977; de Oranjevereniging 1948-2003; de PC Scholenvereniging, 1860-1991; en van de Kerkgenootschappen van belang voor het verkrijgen van een beeld van het sociale gebeuren van Voorschoten over die periode.

---

¹¹ Voor het samenstellen van het jubileumboekje "Van Lofstem tot Exultate Deo" kon de schrijver gelukkig gebruik maken van de collectie oude reglementen en knipsels van de vereniging Oud Voorschoten. Die vereniging werd in 1947 opgericht en bestond tot circa 1958.

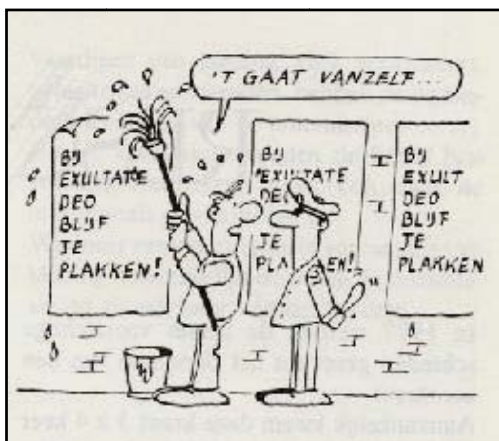
¹² Jan H.M. Sloof *Inventaris v.h. archief van de C.O.V. Exultate Deo, voorheen De Lofstem Voorschoten (1894) 1907, 1920, 1928-2006 En van de kinderkoren (1942) 1966-1971 (1990)*. Voorschoten, 2006.

Leden

Bij de oprichting telde het koor 22 leden. In de verhouding van de grootte van het dorp van toen, was dat redelijk. Uit de schaarse bronnen valt op te maken dat Th. J. Broers. G. van den Nieuwendijk, Willem Warnaar, Jan en Chris Eggink en de dames Waasdorp tot de eerste leden behoorden.

Het koor is opgericht vanuit de Jongelingsvereniging waar men vanaf 16 jaar lid van kon worden. Het is plausibel dat de eerste decennia de gemiddelde leeftijd van de leden dan ook laag is geweest. Dat is ook te zien aan de 36 leden op de foto van het 25-jarig bestaan.

Nadat er in 1929 vanwege onenigheid door een groep leden een ander koor was opgericht zakte het aantal leden bedenklijk en werd het moeilijk het koor nog in stand te houden. Voorafgaand aan de viering van het 50-jarig bestaan spoorde secretaris J. Waasdorp de Lofstemmers aan om leden te werven: "Als ik zondags in de kerk zit, zie ik er heel wat die lid zouden kunnen zijn." Een uitgebreide ledenwerfactie in 1937 krikte het aantal leden en donateurs weer even op. Het jaar 1938 was voor de vereniging een moeilijk jaar. Er was relatief veel vertrek van leden door verhuizing. Daarnaast waren er verscheidene leden vertrokken, omdat ze de contributie niet meer konden opbrengen.

Promotie.

En wat ook nog speelde: het repetitielokaal, de oude Openbare school, werd afgebroken. Een andere locatie zou zeker duurder uitvallen. Het bestuur stelde dat er toch minstens 40 leden zouden moeten zijn om te kunnen voortbestaan. Anders kon men de dirigent niet betalen. Er werd besloten om in ieder geval de kinderkoren te laten voortbestaan. De vrienden/donateurs werd verzocht een extra donatie te geven. Beschermheer baron Schimmelpenninck van der Oye werd op de hoogte gebracht over de moeilijke situatie waarin het koor verkeerde. In de zomer van 1939 was er nog geen verbetering opgetreden.

Direct na de Tweede Wereldoorlog toog mevrouw Van Turenhout aan het werk om weer leven in het koor te brengen. Zij maakte een foldertje en gooide dat overal in de bus waar zij een vermoeden had dat daar een toekomstig koorlid of donateur zou kunnen wonen. Het werkte en meer 'koorleden in ruste' begonnen haar te helpen.

Onder leiding van Jan van Santbrink werd een aantal keren meegewerkt aan Bevrijdingsconcerten. Daarna was het weer jarenlang tobben vanwege te weinig leden en (dus) geldgebrek. Enkele decennia bleef het ledental rond de 45.

Keerpunt

Na de naamsverandering in 1967; op weg naar het 90-jarig bestaan in 1972; en meelifkend op de steeds groter wordende bekendheid van dirigent Sander van Marion groeide het ledental. In 1970 werd zelfs een commissie gevormd voor de opvang van nieuwe leden en een informatieboekje gemaakt. Door verhuizing, veroudering en andere redenen vertrekken jaarlijks sindsdien ongeveer 7 leden. Om het ledental op peil te houden worden regelmatig "Open Repetitieavonden" gehouden. Jammer is het dat in al die jaren en tot heden toe er te weinig mannen op het koor zijn. Zouden de mannenkoren rondom dan toch al die mannen tot zich trekken?

Op 15 januari 1980 werd het 100^e koorlid ingeschreven: mevrouw Van de Brink Zij werd verwelkomd met een bos bloemen en een grammofonplaat van Diabelli. Zij bleef niet zolang op het koor, omdat zij trouwde met organist Addie de Jong. Zij verhuisden naar Vlaardingingen.

In januari wordt de huishoudelijke vergadering gehouden. In de pauze (10 minuten) mag er gerookt worden.
Reglement 1894.

Bij gebrek aan een goed ingericht archief werd de leden eind 1977 gevraagd op te geven wanneer zij lid waren geworden van het koor. Want een enkele keer gebeurde het dat een jubileum werd vergeten...

In 1979 vroeg de secretaresse, mede namens de dirigent, of het afscheid van koorleden met wat meer vertoon zou kunnen gebeuren. Bijvoorbeeld door het overhandigen van een aandenken. Het toeval wil dat de heer Aikens van drukkerij Sigma toen nog f 1.000 voor geleverd drukwerk tegoed had en dit kwijtschold; waarop het bestuur voorstelde dit aan te wenden voor het maken van bijvoorbeeld een speld. Bij de Zilverfabriek werd gekeken wat de mogelijkheden waren.

In 1992 was de gemiddelde leeftijd van de leden van het koor 52 jaar. Om de gemiddelde leeftijd omlaag te brengen werden in de 'jonge wijken' Stevenshof en Starrenburg huis aan huis folders verspreid om nieuwe, jonge, leden aan te trekken. "Dat leverde echter alleen een kattenbeet en enkele boze reacties op." In de ledenvergadering van 1998 besprak de voorzitter het algemeen en muzikale beleid waarbij ook het probleem van de hoge gemiddelde leeftijd aan de orde kwam. Hij kondigde gesprek tussen bestuur en een aantal oudere leden aan. Echter tijdens de vergadering zegden reeds een paar oudere leden hun lidmaatschap op. Zo'n snelle stap werd door het bestuur betreurd.

De steeds hoger wordende gemiddelde leeftijd van de koren was (en is) een landelijk probleem.

Onderzoek van de Bond bracht aan het licht dat in 1998 van de leden van de oratoriumverenigingen 70 % ouder was dan vijftig jaar.

In 2002 werden in de gemeente Voorschoten 10.000 folders verspreid en de leden werd opgeroepen iemand mee te nemen naar het Open Huis tijdens de repetitie.

Er kwamen toen wel veel belangstellenden, maar slechts weinige traden toe tot het koor.

Naar uitvoering van het Beleidsplan 2002-2006 wordt sinds 2005 gestreefd naar verjonging van het koor.

Ledenwerving . . .

*Uitje van De Lofstem in de veertiger jaren:
een middagje naar zee.
Fotograaf niet bekend.*

Koorfoto

In 1980 gaf de dirigent aan het wel leuk te vinden om een groepsfoto te maken. Dat idee werd meteen door het bestuur opgepakt, met de opmerking "... er een extra te bestellen voor ons magere archief." Na afloop van een cantatedienst op 21 september in de Hooglandse kerk werd door Martin Ken een koorfoto gemaakt.

Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan werd op 5 juni 1982 bij kasteel Duivenvoorde weer een mooie koorfoto gemaakt. Daarna werden regelmatig nieuwe koorfoto's gemaakt, onder andere bij het gebouw van Mexx (voorheen de Zilverfabriek) en bij de Dorpskerk.

Tegenwoordig spreekt men bij het koor van "Afsluiting van het seizoen" als men het heeft over de gezellige avond waarop leden en aanhang een boottocht gaan maken, gaan bowlen, gaan barbecuen etc.¹³ In het verleden was het vaak een hele dag en noemde men dat Jaarfeest. Dan werd een bus gehuurd en gingen de koorleden bijvoorbeeld naar Zeist, de Veluwe of Arnhem. Was er niet veel geld in kas, dan fietste men naar het strand. Ook de concoursen werden gezien als uitje. Soms ging men daar naar toe met de Blauwe Tram, maar meestal met de fiets. De sfeer, de onderlinge band is door de jaren heen goed, lief en leed worden gedeeld.

De Commissie Lief en Leed verricht goed werk ...

¹³ Mevr. Schohaus reserveert bowlingbanen bij Holliday Inn. Bevestiging: "... Zangvereniging Showhaus".

Beste zangers en zangeressen,

*Terwijl ik jullie wist aan 't zingen
bekeek ik liggend op mijn bed
de twee-en-negentig handtekeningen
die op de kaart zijn gezet.*

*Wat een werk is dat geweest
'k heb ze heel goed nagekeken
en het werd voor mij een feest
want toen is mij gebleken;*

*Bij al die namen, groot en klein,
met sierlijke krullen, soms heel fijn
daarin mag ook mijn naam nog
een kleine schakel zijn.*

Hartelijke groeten, Rie Maat

Uit: de Resonans van maart 1982.

Koorkleding

Voor zover te achterhalen droeg het koor aanvankelijk bij uitvoering geen speciale kleding. Bij de op handen zijnde jubileumuitvoering in 1958 boog het bestuur zich over de vraag of men bij de jubileumuitvoering in het zwart of in het grijs zou optreden. Getuige de foto werd het zwart. Vanaf 1970 gaf de heer Van Marion regelmatig aan dat hij meer eenheid in de kleding wilde zien, zodat het koor tijdens het optreden ook visueel een eenheid zou zijn. Nu werd een start gemaakt door aanschaf van stof voor het vervaardigen van rokken; uitgevoerd door een aantal dames van het koor. In 1978 werden blouses besteld en stof aangekocht voor het maken van nieuwe rokken.

De dames zien er tiptop uit

(Uit de koorkrant januari 1978)

De kledingcommissie wil eens een hartig woordje met de dames praten. Van alle kanten komen er complimentjes binnen dat de dames er zo keurig uitzien. Maar dan let men niet zo op de finishing-touch, want dat lijkt nergens op. Lieve dames, sjouw toch eens niet met zo'n grote tas op uw schouder en helemaal niet met een van een kleur die er niet bij hoort. Veel dames hebben al een leuk klein zwart tasje, daar geldt dit stukje niet voor, maar voor de overigen. Er zijn leuke tasjes te koop, enveloppe-tassen zijn helemaal in, dus op het verlanglijstje zetten voor de verjaardag. Of jezelf maar gewoon eens trakteren!

En alstublieft een nette zwarte schoen en geen laarzen en helemaal geen bruine!

De roos eens een keer opstomen en kijk eens aan, iedereen ziet er tiptop uit.

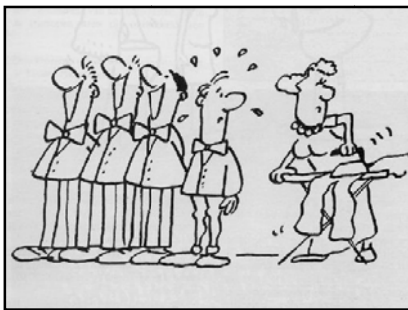
En nou niet mopperen: "En die heren dan?" Ja, ja we gaan proberen om ook voor hen een goede oplossing te vinden. Maar waarom is die herenkleding zo duur? Enfin, we doen ons best.*

* In februari 1980 werd tijdens de ledenvergadering gestemd over de kleding van de heren. De uitslag luidde dat een smoking het beste zou zijn. Twee heren waren daar tegen en verlieten het koor...

In de winter werd met het gekozen tenue door de dames veel kou geleden bij optredens in grote kerken. Vooral bij de generale repetities. De kledingcommissie ontwierp daarom een bolero en kreeg bij de vervaardiging daarvan steun van diverse koorleden. In 1984 was de commissie weer druk in de weer met nieuwe (witte) blouses voor de dames. Zes jaar later werd afgestapt van rok en blouse. Er kwam een blauwe japon voor in de plaats, die met het kerstconcert in première ging. Het koor was daardoor in beeld één stemmig geheel. Het was mogelijk gemaakt door een subsidie van het Prins Bernhardfonds en van de Stichting Zomerzegels.

In het nieuwe jaar ontving het bestuur van een groepje koorleden het verzoek de oude koor-kleding onder de leden te laten. Maar het bestuur had de blouses al beloofd aan een koor in Polen.

Hoewel de commissie niet verwachtte dat ze nog gebruikt worden, gaf ze het advies de rok en bolero te bewaren.

Correcte kleding geeft eenheid ...

Vanaf 1998 was de commissie al weer in de weer voor aanschaf van nieuwe kleding. De te kiezen kleur zou het koor een jeugdige uitstraling moeten geven en moest tien jaar mee gaan. De stof werd speciaal in Japan geverfd om de goede kleur te verkrijgen. De commissie maakte een eigen ontwerp met allerlei praktische toepassingen. In voorjaar 2001 was de kleding klaar. Het was een kroon op het werk van de commissie dat de kleding voor het eerst werd gedragen in de zojuist geheel gerenoveerde Dorpskerk en onder leiding van een nieuwe dirigent. De oude kleding ging nu naar een koor in Roemenië.

Koorkrant

In de zomer van 1970 kwam bij het bestuur een plan ter tafel om te starten met "een krantje voor de leden." Kort daarna werd gestart met het "mededelingenblad". Het blad was blijkbaar maar een kort leven beschoren want verder hoor je er niets meer over. Zes jaar later gaven een aantal dames het bestuur te kennen dat zij wilden zorgen voor een koorkrant. "Dit, om onder andere gebrek aan onderlinge communicatie tussen de leden te doen wegnemen". In april 1977 verscheen het eerste nummer. Op het voorblad stond toen een groot vraagteken. Aan de koorleden werd namelijk gevraagd een koor embleem, een logo te ontwerpen. Het resulteerde in een mooie ligatuur van een E en een D, in het totaalbeeld lijkend op een harp.

De krant werd gestencild bij een school, bij de gemeente Voorschoten en vervolgens weer bij een school (fotokopie). Met deze manier van drukken probeerde men de kosten laag te houden. In de eerste jaren konden de kosten ook nog wat worden bestreden met het plaatsen van advertenties. Maar de middenstanders hadden wel meer verenigingen te steunen, dus viel er regelmatig een adverteerder af. In 1982 werd door de penningmeester dan ook geklaagd dat de kosten zwaar drukten op het budget van de vereniging.

Af en toe (1991, 1995, 1998, 2000) was er tussen redactie en bestuur een aanvaring over de inhoud van de krant.

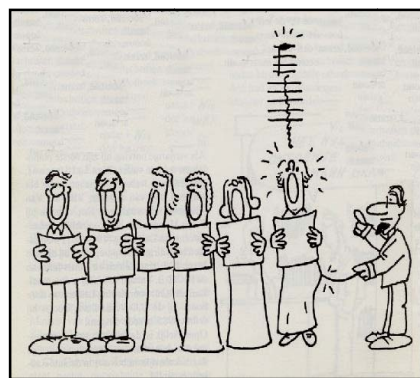
In februari 1981 werd een prijsvraag uitgeschreven voor het kiezen van een naam voor de koorkrant. De koorleden mochten meerdere namen inleveren. De eerste prijs was een cadeaubon van f 25. Er kwamen 95 namen binnen, ingezonden door 18 koorleden. De vier juryleden namen als uitgangspunt dat de bedoeling van het blad (mededelingen van bestuur en leden) direct of symbolisch uit de naam zouden moeten kunnen blijken. Twee namen sprongen er al snel uit: RESONANS en WEERKLANK. De eerste werd gekozen.

Een vaste rubriek in de Resonans werd: "Wist U dat...". Daarna startte de rubriek "Stel je voor" waarin iedere maand een van de leden zich voorstelde. Bij de viering van het 110-jarig bestaan werden de bijdragen gebundeld tot een leuk boek. Eerder waren al de in de loop der jaren in de koorkrant verschenen recepten gebundeld tot het kookboek "Rapsodie in Food". Zoals de initiatiefnemers gehoopt hadden, levert het blad een grote bijdrage aan de onderlinge saamhorigheid in het koor.

Muziekdirecteur (dirigent)

Bij de oprichting van het koor in 1882 werd de heer C.P. Aartse, hoofdonderwijzer van de Christelijke school, muziekdirecteur. Hij was een bescheiden man, gewaardeerd als onderwijzer en als evangelist.¹⁴ In het voorjaar van 1889 nam hij vanwege zijn leeftijd ontslag en werd hij tot ere- en adviserend bestuurslid van het koor benoemd. In het reglement van 19 januari 1894 wordt hij nog als zodanig vermeld.

Hij werd opgevolgd door de heer C. van de Putte uit Leiden.¹⁵ Deze werkzame man was in Leiden al dirigent van verschillende zangverenigingen en tevens organist. Ook was hij actief voor de zojuist opgerichte Bond voor Zangverenigingen. Voor de Zangbundel van de Bond schreef hij zelfs een zevental liederen. Zijn concerten met De Lofstem werden door het publiek hoog gewaardeerd. Hij vertrok eind 1906.

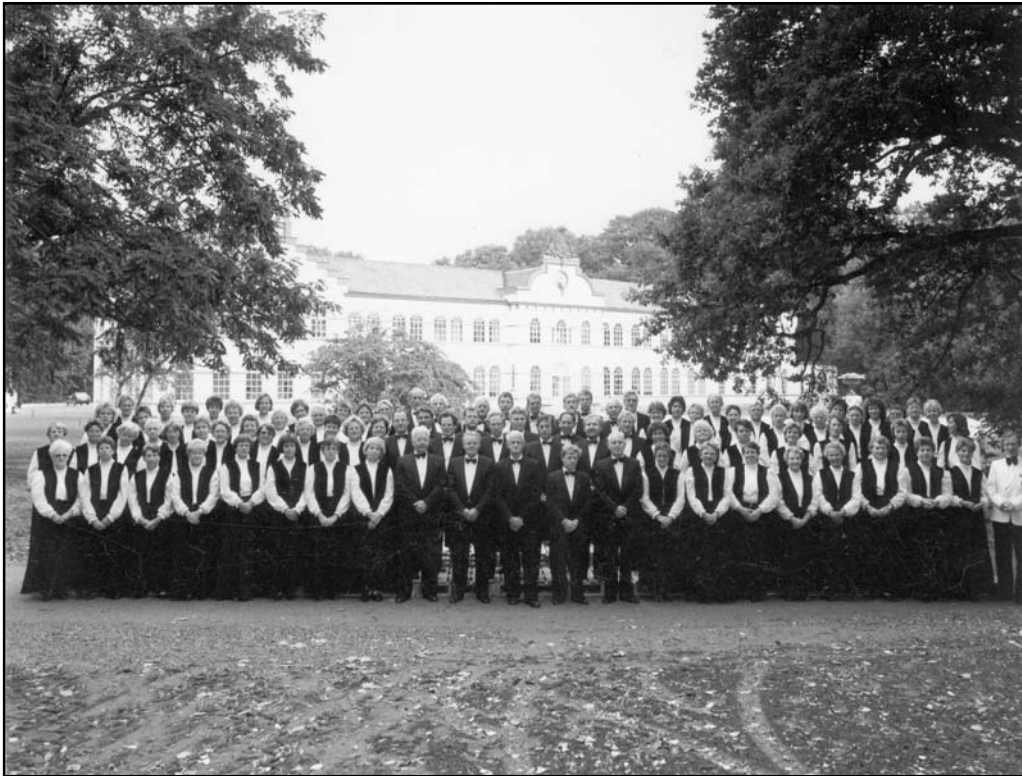
*Prikkelende
aanwijzingen ...*

¹⁴ Jilles Limburg 100 jaar Prot. Chr. Onderwijs Gedenkboek uitgegeven t.g.v. het 100-jarig bestaan v.d. Herv. Schoolvereniging te Voorschoten 1966.

¹⁵ Onderwijzer aan De Morsch (Oegstgeest, tegen Voorschoten) en daarvoor onderwijzer in Maassluis.

Groots Feest

De verjaardag van prinses Wilhelmina en tevens inhuldiging als vorstin werd ook in Voorschoten op 31 augustus - 2 september 1898 uitbundig gevierd. Daarbij waren de Voorstraat en de Gebroeders Treubstraat versierd. Onder andere op 1 september gaf de Leidsche Schutterij een concert in een in de Voorstraat opgestelde muziektent. In de avond werd in de Hervormde kerk een concert gegeven. Naast De Lofstem (dirigent C. van de Putte), traden hier Oefening & Vriendschap (L. den Ouden) en Sint Cecilia op (Corn. A. Bonten.) Het publiek was zeer enthousiast en burgemeester Vernède vertolkte dit na zijn korte toespraak met de uitroep: "Leve deze zangverenigingen en Leve Voorschoten."

*Exultate Deo bij het gebouw van Mexx (voormalige zilverfabriek), oktober 1897.
Fotograaf Martin Ken Studio, Leiden.*

In het voorjaar van 1907 trad de heer G. Torenbeek als dirigent aan. Onder zijn leiding werd op 4 april 1907 ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van De Lofstem het jubileumconcert gegeven. School en koor raakten in dat zelfde jaar de door velen geliefde man kwijt. Hij vertrok naar Breda en werd daar hoofd van een Mulo-school.

Gelukkig zat De Lofstem niet lang zonder muzikale leider, want eind 1907 was de heer Leo Mens bereid het dirigeerstokje over te nemen. Een goede start was de mooi opgezette zanguitvoering bij de herdenking van het 10-jarige regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina in de Hervormde kerk in 1908. Het was een gezamenlijk optreden met het dameskoor Polyhymnia en het mannenkoor Door Eendracht Verbonden, beiden onder leiding van Corn. A. Bonten.

De jaarlijks te geven uitvoeringen in die kerk genoten altijd redelijk veel belangstelling van de Voorschotenaren. Vaste begeleider op het orgel was de heer Roodvoets.

De heer Mens was ook organist van de Waalse Gemeente te Delft (1903-1905) en vervolgens van de Nieuwe Kerk te Den Haag en was ook nog bibliothecaris van de Bond voor Christelijke Zangverenigingen. Daarnaast vond hij nog tijd voor het componeren van verschillende liederen. Onder andere een kerstcantate voor koor en twee solisten (sopraan en tenor) met klavierbegeleiding en het stuk "De Herdersfluit". Grootvader en vader Mens waren bekende Leidenaars en in brede zin in dienst van de Muze.

Zij hadden een piano en orgelhandel in het pand Haarlemmerstraat 15.

Toen Leo Mens in 1927 de zorg voor deze winkel overnam, nam hij tegen het einde van het jaar ontslag bij De Lofstem.

Hij ging in Leiden wonen en werd organist van de Pieterskerk.¹⁶ Onder leiding van dirigent Leo Mens was de kwaliteit van het koor steeds beter geworden. Er werden zelfs oratoriumstukken ten gehore gebracht. Dat waren onder andere Die Schöpfung (1921) en Die Jahreszeiten (1922).

De heer (de) Rook uit Leiden nam tijdelijk waar voor de rest van het jaar. Op 4 januari 1928 werd de heer S.S. Leppink, hoofdonderwijzer van de Christelijke school, benoemd tot dirigent. Al snel volgde onder zijn leiding een mooie uitvoering waarbij het Haagse orkest Meijerbeer (fluit, klarinet, trombone) optrad.

Bij de repetities werd het koor begeleid door mejuffrouw Van Hemert. Toen zij om verhoging van haar honorarium vroeg wilde de heer Leppink wel wat van zijn salaris afstaan, want het koor zat slecht bij kas. Maar het bestuur vond dat niet goed, omdat Leppink al zo veel voor de vereniging deed.

Op aanraden van de heer Kaaijk werd de toegangsprijs voor een concert verhoogd naar 75 cent om de tekorten op te vangen. Het publiek moest alvast maar aan een hogere prijs wennen. Want het jaar daarop zou het koor een grote uitvoering geven met soliste en orkest. De leden werden geënthousiasmeerd tot de verkoop van toegangskarten. Verkocht men tien kaarten, dan kreeg men een vrijkaart om zomaar iemand een plezier te doen.

Onder leiding van de heer Leppink werden o.a. naast Psalmen en Gezangen bij het publiek bekende alledaagse liederen ten gehore gebracht. Stukken die men in die tijd zeer waardeerde.

---

¹⁶ Leo Mens was organist van de Pieterskerk tot 1 oktober 1956, toen hij de leeftijd van 77 jaar had bereikt. Van 1927 tot en met 1955 dirigeerde hij de koraalmuziek op 3 oktober.

Het bestuur was niet te spreken over het grote aantal leden dat repetities verzuimde en over het feit dat een aantal van hen het verzuim aan de dirigent in plaats van aan het bestuur meldde.

Aan de vaak afwezige leden werd gezegd dat ze bij vijf absenties niet mee mochten zingen bij de uitvoering. Vervelend, hoe goed bedoeld ook, was het dat de directeur koorleden - vrienden - bij hem thuis liet repeteren. Daardoor ontstond jaloezie en geklets. Het bestuur sprak de heer Leppink daarover aan. Begin 1929 gaf de heer Leppink aan het bestuur te kennen dat hij wilde vertrekken, omdat hij last had van praatjes van verschillende koorleden. Zijn brief werd voorgelezen in de ledenvergadering van 16 januari. Na stemming bleek dat 57 leden de heer Leppink wilden behouden en dat daar 6 leden tegen waren. Maar de heer Leppink bleef bij zijn standpunt; hij kon niet overweg met de leden die hem bekritiseerden. Inmiddels plaatste het bestuur, dat een punt achter de verwickelingen wilde zetten, een advertentie in de kranten voor een nieuwe dirigent. Een verzoek van 31 leden om de heer Leppink terug te vragen werd door het bestuur ter zijde gelegd. Het bestuur wilde een nieuwe start.

De sollicitatieprocedure werd in gang gezet en het bestuur zag het meest in het benoemen van de heer Willem J. Mizée. Maar hij was katholiek. De leden kregen de gelegenheid daarover te stemmen. Van de 57 leden hadden 44 geen bezwaar en stemden 13 leden blanco. De nieuwe dirigent begon vanaf 12 juni 1929 met de repetities.

Vanwege het probleem rond de heer Leppink vertrokken een aantal leden. Op 23 september 1929 kwamen deze bijeen voor de oprichting van een nieuw koor en vroegen zij de heer Leppink voor de muzikale leiding, maar die zag af van zijn medewerking. Bij de oprichtingsvergadering van 16 oktober 1929 waren er al 16 personen en 8 sollicitanten voor het nieuwe koor. Tilly Leening werd benoemd tot dirigent. Repetities van het koor, dat zich voorzag van de naam "Zang zij onze Leus", werden voorlopig gehouden in het historische Ambachtshuis. De naam van dit koor is later gewijzigd in "Voorschotens Christelijk Vocaal Ensemble".

De eerste uitvoering onder de nieuwe dirigent was die bij de viering van het 50-jarig jubileum van de Jongelingsvereniging De Heer is mijn Banier. Dat was bijzonder, omdat De Lofstem voortkwam uit deze vereniging. Begin 1930 gaf de heer Mizée desgevraagd aan dat hij wilde blijven: "... maar dat dan de leden meer hun best moeten doen want er is uit het koor meer te halen dan tot nu toe." Een uitvoering samen met het Dubbel Mannenkwartet Interno uit Leiden, ook gedirigeerd door de heer Mizée, viel in de smaak bij het publiek en werd in 1931 herhaald. Inmiddels werden de uitvoeringen gegeven in het Gebouw voor Christelijke Belangen, Wijngaardenlaan 1. De huur bedroeg 27 gulden terwijl het in de Hervormde kerk 100 gulden was. Dat kon het koor met zijn ongeveer 40 leden niet betalen. In 1931 behaalde het koor een eerste prijs op het concours te Bennebroek.

Exultate Deo in de Franziskaner Kirche in Salzburg op 19 september 1992. Fotograaf Frans van Leeuwen, Voorschoten.

Er is nog een programmaboekje bewaard van een uitvoering op woensdagavond 23 mei 1934 in het Gebouw voor Christelijke Belangen, Wijngaardenlaan 1. Medewerking werd daarbij verleend door mevr. E.J. Sels, sopraan, J. Roodvoets orgel, Mej. Mien Verwer piano. De naam van de dirigent op dit boekje is gedrukt als: Miseë...

Begroting uitvoering op 18 december 1935:
Zaalhuur 30 gulden; drukwerk 10; De Graaff [zaalinrichting] 10; pianiste 15; solisten 10; onvoorziene uitgaven 15; totaal 90 gulden.

Na verloop van zes jaar ontstond een minder goede verstandhouding tussen bestuur en dirigent. Op 21 oktober 1936 werd dit in een ledenvergadering aan de orde gesteld. Bij stemming bleek dat van de 28 leden

er 15 voor de dirigent waren en 13 leden de zijde van het bestuur kozen. De dirigent stapte op en het bestuur trad af. Een week later werd een nieuw bestuur geformeerd. In de Nieuwe Leidsche Courant van 12 november 1936 werd een advertentie voor een nieuwe dirigent voor koor en kinderkoor geplaatst. Er kwamen 12 sollicitaties binnen.

Het bestuur nodigde vier sollicitanten uit voor een proefdirectie: H. v.d. Keur uit Leiden, Mej. R. Meijering uit Katwijk aan den Rijn, de heer Cl. (Aart) Smink uit Heemstede en de heer Vermaak uit Voorschoten. De heer Aart Smink werd benoemd tot dirigent.

Mej. Van Houten hield een pleidooi om Mej. Riek Meijering uit Katwijk aan den Rijn als dirigent van het kinderkoor te benoemen. Dat geschiedde.

De heer Smink wilde i.p.v. woensdag- op donderdagavond repeteren. Dat werd door het bestuur verworpen. Maar volgens een bewaard programaboekje uit 1939 zien we dat de repetitieavond met ingang van dat jaar toch naar donderdagavond is verschoven.

De jaarlijkse uitvoering werd in het Gebouw voor Christelijke Belangen gehouden, in samenwerking met het kinderkoor De Jonge Lofstem. Het grote koor zong in die tijd vooral korte stukken van Nederlandse componisten uit de negentiende eeuw.

Vanwege de steeds lege kas door daling ledental was het moeilijk om de dirigent te betalen.

Er ontstond een schuld van 425 gulden. In de ledenvergadering van 9 maart 1939 gaf het bestuur te kennen dat zij zich genoodzaakt zag de heer Smink te ontslaan. De leden betreurden het de heer Smink te moeten missen. Hij bleef daarna het koor nog drie maanden steunen door te blijven voor half geld. Vervolgens leidde Riek Meijering een poos het koor.

Mooie compositie van dirigent en bestuur in historische kleding tijdens het 100-jarig jubileumfeest. Fotograaf Frans van Leeuwen, Voorschoten.

Zij werd opgevolgd door de heer **Jan van Santbrink**. Zijn naam komt voor op enkele programma's van Bevrijdingsconcerten in 1945 en o.a. van een Kerstwijding op maandag 22 december 1947 in de Gereformeerde kerk. Voorganger was Ds. J.C. Houtzagers. Ook het kinderkoor De Lenteklokjes o.l.v. Riek Meijering verleende medewerking, met Piet Uiterlinden aan de piano.

Dirigent Van Santbrink bespeelde tussendoor het orgel. Hij was ook dirigent van het Voorschotens kamerorkest "T.A.V.E.N.O.". ¹⁷ Koor en orkest gaven meerdere keren een uitvoering in het gebouw voor Christelijke Belangen, Wijngaardenlaan 1.

In de zomer van 1948 kwam de heer **Willem Mizée** weer terug als dirigent. De heer Mizée leidde ook het Leidsche A-capellakoor, het Alma Materkoor en het Madrigaalkoor. Hij zorgde er voor dat met de leden die nog over waren goed geoefend werd zodat men in 1948, samen met De Lenteklokjes een mooie adventdienst gestalte kon geven. Na deze geslaagde avond begon het koor te oefenen voor de jaarlijkse uitvoering. Op het programma stond onder andere de Krönungsmesse en een aantal Engelse liederen. Maar de koorleden voelden niets voor zingen in vreemde talen. Mevrouw Van Turennot schreef in de notulen: "Het ledental loopt terug nu de heer Mizée ook Latijn laat zingen. Financieel staan we er [daardoor] zeer slecht voor." ¹⁸ Ondanks dat de heer Math. Bakker het koor steeds geld toestopte zag het bestuur zich daarom genoodzaakt de heer Mizée weer te ontslaan. ¹⁹

---

¹⁷ "T.A.V.E.N.O." (Tot Aangename Verpozing En Nuttige Ontspanning) werd op 13 april 1926 opgericht en repeteerde op maandagavond in de kerkzaal van het kinderhuis Nieuw Voordorp.

¹⁸ In een onlangs gevonden brief schrijft ze dat er nog maar 16 leden waren.

¹⁹ In oktober 1956 werd de heer Mizée, tijdens de uitvoering van 'zijn' Alma Materkoor te Leiden tot ridder in de orde van de H. Gregorius onderscheiden.

Op 23 november 1949 werd de heer **De Water** aangesteld als dirigent. Hij vond het koor eigenlijk te klein en wilde niet blijven als het ledental onder de veertig zou komen. Het bestuur deed zijn uiterste best en in oktober 1950 waren er maar liefst 62 leden. En dat, terwijl er toch in het Engels werd gezongen... Op 22 december van dat jaar was het koor toch al weer zover dat het kon meewerken aan een adventavond. Het kreeg steun van "De Lenteklokjes", onder leiding van Mej. Riek Meijering.

De heer De Water kreeg in juni 1951 een schrijven van de Haagsche Christelijke Oratorium Vereniging, waar hij 22 jaar dirigent was geweest en waar hij door een meningsverschil was vertrokken, om terug te komen. Dat deed hij maar al te graag. Echter de repetitieavond was daar ook op dinsdag. Hij stelde voor om voortaan met De Lofstem op maandagavond te repeteren. Dat ging helaas niet. De Lofstem had toen nog maar 39 leden en de meeste van hen konden niet op maandag repeteren.

Op 10 september 1951 werd de heer **Helmers** uit Lisse dirigent. Hij voerde de leus: "Klein koor: eenvoudige, maar mooie liederen!" Men ging nu over tot medewerking aan kerkdiensten. Zo volgden er vele optredens in de regio (adventdiensten, kerkdiensten en medewerking aan diensten voor goede doelen). De koorleden gingen er heen met de Blauwe Tram of met de fiets. Alles in een gezellige sfeer en als dank gaf een kerkbestuur bijvoorbeeld "een briefje van tien gulden voor de koorkas".

Ambities als kerkkoor

Het koor De Lofstem verzoekt om in de Paasdienst te mogen zingen. Het geeft de wens te kennen dat zij zich wel wil ontwikkelen als kerkkoor.

Verschillende broeders in de kerkvergadering hebben er moeite mee, zij vinden dat de dienst te veel zal worden aangetast.

Na discussie besluit de vergadering dat De Lofstem in de Paasdienst mag zingen en wel direct na de bediening van het Woord.

(notulen van de kerkenraad Gereformeerde kerk Voorschoten, 4 februari 1952)

De adventzangdienst in 1953, in samenwerking met het kinderkoor De Lenteklokjes en het harmoniegezelschap Benvenuto, dat onder leiding stond van de heer H. van den Eijkel, was zeer succesvol. Ook de zangdienst in "Hulp en Heil" te Leidschendam viel bij ieder in de smaak.²⁰

Bij de dodenherdenking van 4 mei 1954 moest de dirigent verstek laten gaan wegens ziekte. Dirigent Tilly Leening van de zangvereniging Zang zij onze Leus dirigeerde zodoende die avond de beide koren.

Kort daarna stopte de heer Helmers met het dirigeren van De Lofstem. Hij werd in juli 1954 opgevolgd door de heer De Jager. Helaas notuleerde de secretaresse (al weer) geen voornaam of voorletter van de dirigent. Wel noteerde ze dat de leden bij een eerste optreden met de dirigent aan het gezicht van de nog jonge man zagen dat er nog heel wat gerepeteerd moest worden om tot een aanvaardbaar peil te komen.

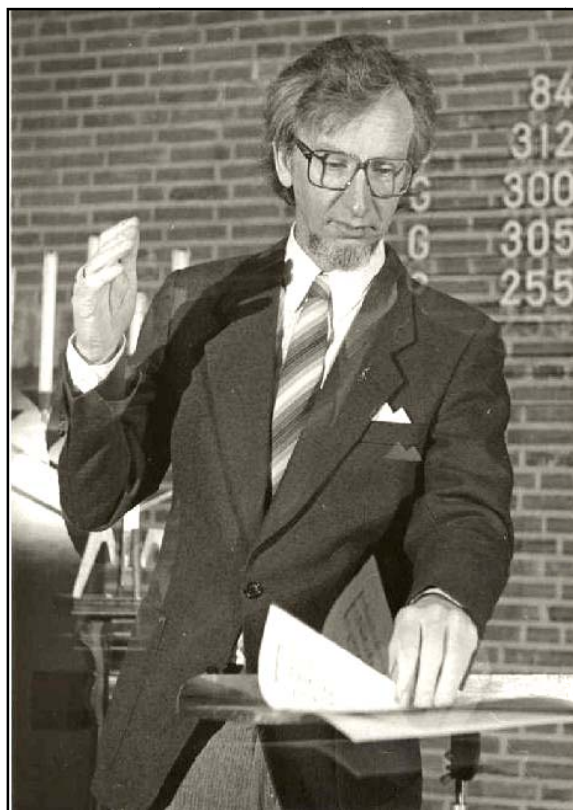
In 1954 werd weer een adventdienst gehouden, nu in samenwerking met de harmonie Benvenuto. Ook werden dit jaar de bewoners van Hulp en Heil weer bemoedigd met de zang van De Lofstem en werden bejaarden met auto's opgehaald om de uitvoeringen te kunnen laten bijwonen. Steeds nog werden uitvoeringen geopend en gesloten door de plaatselijke predikanten.

In 1955 verleende De Lofstem medewerking aan het groots opgezette Bevrijdingsconcert "Tien Jaar Vrij" en dat in samenwerking met Benvenuto en georganiseerd door de Oranjevereniging Koningin Wilhelmina. Wegens succes werd dit iedere vijf jaar herhaald. Het gold voor het koor als 'opsteker', want bij de begeleiding van een kerkdienst tijdens Pasen was het slecht uit de verf gekomen.

Vanwege drukke werkzaamheden zag de heer De Jager zich eind 1955 genoodzaakt het koor te verlaten. Hij werd in januari 1956 opgevolgd door Nico Verhoeven. De adventdienst op 13 december 1956 werd beschouwd als de beste uitvoering van dat jaar. Ds. E. Saraber ging voor in de dienst, het orgel werd bespeeld door de heer Landman.

De heer Rozendaal speelde viool en Hans Boesveld bracht trompetmuziek ten gehore. De heren De Groot en Van Amerom versterkten de baspartij.

Het koor was nog niet toe aan een jubileumconcert ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan in de zomer van 1957. Dat werd verschoven naar 6 maart 1958. In de zomer van 1958 moest de dirigent een operatie ondergaan en bleef lange tijd weg. Het koor verliep en op een gegeven moment waren er nog maar 22 leden; 9 sopranen, 7 alten, 4 tenoren en 2 bassen. Per 1 mei 1959 vertrok de heer Verhoeven en de bestuursleden deden hun best het koor te laten voortbestaan.

*Sander van Marion, dirigent van 1962 tot 2000.
Fotograaf onbekend.*

²⁰ Het programmaboekje kostte 10 cent.

Uitvoering van "Die Schöpfung" op 28 oktober 2000. Eerste concert o.l.v. dirigent Leo den Broeder. Fotograaf Stordiau, Den Haag.

Gelukkig had men op 21 augustus 1959 weer een dirigent, de heer **W.F.C. van Helsdingen**. Hij was bij het koor niet onbekend, omdat hij al een aantal jaren de kinderkoren leidde. Mevrouw Van Helsdingen was al lid van De Lofstem en trad zo nu en dan op als soliste. Zij was ook penningmeester van het koor. Het koor toog aan het oefenen voor een Zangavond, te houden in de Gereformeerde kerk op 28 oktober 1960. Het initiatief ging uit van de Bond en had tot doel de koorzang te stimuleren. De toegang was gratis en er werd veel propaganda voor gemaakt. Onder leiding van de heer Ter Laak van de Bondskring Den Haag werd een programma samengesteld.

De volgende koren traden op: Gereformeerd Kerkkoor Leidschendam, de Hervormde gemengde zangvereniging Zang zij onze Leus, de Christelijke Gemengde zangvereniging De Lofstem en het Meisjeskoor De Alouettes. Het werd een geslaagde avond.

Voor De Lofstem volgde een drukke tijd. Op 26 april 1961 verleende het koor medewerking aan een zanguitvoering in Diligentia te Den Haag; op 31 mei van dat jaar medewerking aan de grote Zangersdag te Doorn, ter gelegenheid van de viering van het 75-jarig bestaan van de Bond; en er werd meegewerkt aan een Zangavond van de bekende Kees Deenink. Ondertussen liet het koor de Advent niet ongemerkt voorbij gaan. Als vanouds werd het een sfeervolle en geslaagde dienst door medewerking van het koor.

In november 1962 gaf dirigent Van Helsdingen te kennen dat hij vanwege zijn gezondheidstoestand zich genoodzaakt zag om te stoppen met dirigeren. Mevrouw **Hoogendam** uit Den Haag nam voorlopig de honneurs waar. Het bestuur ging op zoek naar een nieuwe dirigent en kreeg van de heer Ter Laak te horen dat hij een pas afgestudeerde dirigent wist die er nog wel een koor bij kon hebben. De voorzitter en de secretaresse voerden op 13 november 1962 een gesprek met de heer **Sander van Marion**. De financiële vergoeding vormde ook nu weer een struikelblok, De Lofstem zat nog steeds slecht bij kas. Van Marion begon met repeteren met het koor van 1 november 1962 tot 1 april 1963 met een aanvangssalaris van f 45 per maand. "In deze proeftijd zou het bestuur alle mogelijke moeite doen om in de financiële situatie verbetering te brengen."

Eén van de eerste optredens van De Lofstem onder leiding van de 24 jaar jonge dirigent had plaats in het gebouw "Gouden Wieken" te Scheveningen op 21 maart 1963. Van Marion was onder andere ook dirigent van koren in Maasland, Rijswijk, Rotterdam, Gouderak en Ridderkerk.

Maart, 1970.

Christelijke Zangvereniging "Hosanna" te Maasland

Geacht bestuur,

De uitvoeringen zijn nog maar kort achter de rug en hopende met een goed resultaat.

De bedoeling van dit schrijven staat hiermede in verband. Ieder jaar liggen te geven uitvoeringen van de koren van Van Marion vrij kort bij elkaar.

De verenigingen die de laatste zijn kunnen hierdoor de dupe worden. Wij hebben dit het afgelopen jaar weer moeten ondervinden dat het te zwaar is voor onze dirigent. Aan een reeks van generale repetities en concerten achter elkaar zijn zijn krachten vaak niet opgewassen, hoe enthousiast hij ook altijd is. Ook de extra repetities spelen hierbij een rol. Een en ander leidde bij ons op de bestuursvergadering tot het volgende.

Wij dachten dat we met elkaar er over moeten spreken dat we komen tot meer spreiding van de concerten ...

Het viel voor de ambitieuze dirigent niet mee om met het koor, waarvan de leden niet trouw op de repetitie verschenen, te werken. Meermalen dreigde hij met opstappen. In de notulen van de bestuursvergadering van 24 augustus 1965 staat droogjes opgeschreven:

"De heer Van Marion wordt gevraagd of er op hem te rekenen valt het komende jaar." Wel, daar kwam het bestuur achter, het antwoord luidde dat hij ontslag wilde per 1 februari 1966... Overleg volgde en er werd afgesproken dat het de leden op het hart gedrukt zou worden trouw op de repetities te komen en te werken naar een band van saamhorigheid. De dirigent zegde toe het aan te zien tot 31 juli 1966. Die termijn werd nog verlengd tot januari 1967 en uiteindelijk bleef hij. Een druk jaar met veel uitvoeringen volgde. Sander van Marion verscheen voortaan bij de concerten in een feestelijk rokkostuum.

Het koor onderging een verjonging door de komst van een aantal nieuwe leden; mannen!

In 1968 werd door de Bond medewerking gevraagd aan een auditie voor de radio. De dirigent durfde dit toen niet aan.

Recenseren

Iets waar na een uitvoering wel aandacht voor is, is de reactie van 'muziekkenners' als familie, vrienden. Altijd wordt uitgekeken naar de recensies in Leidse en Haagse kranten.

De 83 jarige Kees Verhoef bij zijn afscheid 31 december 1979: "Het recenseren is ook een kwestie van sociale instelling. Lust tot ontluisteren moet je altijd verwerpen, je moet wéten wat je daarmee aanricht." Verder: "Een recensie is voor mij een waarderingstaxatie, een terugblik, een woordfoto voor wie er niet geweest is. Aan mijn woordkeus en nuances is altijd wel te herkennen of ik een zes, een zeven, een acht of een negen geef."

Primeurs

Op dinsdagavond 14 maart 1972 (precies 290 jaar na de geboorte van G. Ph Telemann) bracht het 90-jarige Exultate Deo van de bekende componist de **Mattäus Passion** ten gehore. Het gold als primeur, omdat de sinds 1965 teruggevonden Passion - die toen onder geestdriftig gehoor tijdens de Internationale Muziekfestwochen in Luzern uitgevoerd was - zelden ten gehore werd gebracht.

Primeurs.

De tenor Chris van Woerkom was in het stuk de "evangelist" en Henk van den Brink, bas, voerde de "Christuspartij". Robert Holl, bas/bariton, verzorgde samen met Marry Stegenga, sopraan, de kleinere partijen. Instrumentaal werd de uitvoering ook succesvol door de begeleiding van het Gewestelijk Orkest voor Zuid-Holland. Het sublieme orgelspel werd uitgevoerd door Addie de Jong.²¹ Prettig was het ook voor het koor dat bij dit concert alle toegangskaarten waren verkocht en de Hervormde kerk dus vol toehoorders was.

In 1972 werd ook het 10-jarig dirigentschap van Sander van Marion bij De Lofstem/Exultate Deo gevierd. De koorleden hadden zich voor die gelegenheid gekleed zoals het te zien was op een foto van het 25-jarig bestaan. Als dank voor de bewezen diensten werd hem en de tweede dirigent Rita Eriks-Zonneveld een reisje naar Berlijn geschonken. Zij bezochten daar onder andere de Staatsbibliotheek, op zoek naar vergeten muziek voor uitvoering met het koor.

Sander van Marion bewees meermalen dat er in archieven en bibliotheken nog veel muziek ligt om uitgevoerd te worden. In november 1973 werden in een zo goed als geheel bezette Sint Laurentiuskerk twee door Van Marion teruggevonden stukken uitgevoerd te weten het *Dixit Dominus* van Joh. Chr. Bach en *Wie ist dein Name so gross* van G. Ph. Telemann. Het *Dixit Dominus* was door Van Marion gevonden in de grote bibliotheek van het klooster Einsiedeln in Zwitserland.

Op 16 december 1975 beleefde het publiek in de Moeder Godskerk met Exultate Deo weer een première door het uitvoeren van het onbekende **Trompetconcert in D-dur** en de cantate **Jauchzet ihr Himmel**, beide van G. Ph. Telemann, die 200 jaar ongebruikt hadden gelegen in de Staatsbibliotheek te Berlijn. Het authentieke handschrift van Telemann was zeer moeilijk te ontcijferen, vanwege de vele doorhalingen en vlekken.

Tevens waren er alleen koor- en solistenpartijen en een onbecijferde bas voorhanden. De notatie (oude sleutels) werd door Van Marion aangepast aan de moderne schrijfwijze. Het geheel werd georkestreerd en in partituur gezet.

In 1979 repeteerde het koor voor een uitvoering van de "Samson" van G.F. Händel. Al eerder had Sander van Marion aangegeven dat hij dit stuk graag als toneelstuk zou willen uitvoeren. Zo staat het ook aangegeven in de beschrijving van het stuk. Via het Creatief Centrum Voorschoten kwam het bestuur in contact met Mej. Lohman die een mooi ontwerp voor de uitvoering maakte. Maar het kon vanwege de hoge kosten niet doorgaan. Dit overigens tot opluchting van een aantal leden die er niets in zagen. Maar de dirigent bleef er in de jaren daarna steeds op terugkomen...

Kerstconcerten

In 1981 werd een traditie ingezet van het geven van een kerstconcert in het groot, in de Sporthal. Dat was succesvol en trok de eerste tien jaar steeds ongeveer 1600 bezoekers. Prachtige kerstconcerten volgden waarmee Exultate Deo veel loftuitingen in ontvangst kon nemen en aan populariteit groeide. Er ging steeds een gigantische operatie aan vooraf zoals het afdekken van de vloer met een enorm stuk vloerbedekking; het opbouwen van een groot podium, het plaatsen van 1600 stoelen; aanbrengen van licht en geluid; drukken van uitgebreide programmaboekjes etc. Bestuur en een aantal leden van Exultate Deo hadden het er ieder jaar druk mee. Het koor ontving daarbij veel steun van het Voorschotens bedrijfsleven (bouw podium, vervoer piano, aankleding zaal met gordijnen en planten). In 1983 viel het gebeuren door diverse omstandigheden duurder uit dan normaal en was wethouder Marcelis na pleidooi van ambtenaar Kortleever, bereid om f 3000 bij te dragen afkomstig uit de pot "Verlevendiging Dorpskern". Vanaf 1997 nam het aantal bezoekers af. Dat kwam zeer waarschijnlijk vanwege het inmiddels grote aanbod van kerstconcerten in de regio.

²¹ Toen al bekend in Voorschoten als beiaardier.

Kerstconcert 1992 in de Sporthal, met het Rijnlands Christelijk Mannenkoor. Fotograaf W.J.M. Bouwens, Leidschendam.

In 1999 vond het laatste kerstconcert plaats in de Sporthal en het jaar daarop werd de traditie in de Moeder Godskerk voortgezet. Tussendoor, in 2001 en 2002, vond de uitvoering plaats in de geheel gerenoveerde Hervormde kerk

Met medewerking van het Rijnlands Christelijk Mannenkoor Vox Humana en het Tollens Ensemble werd op 21 december 2005 het vijfentwintigste kerstconcert uitgevoerd.

Bij kerstconcerten werd regelmatig een declamator ingehuurd om de muziekstukken te verbinden. De inzet van koorlid Jan Rietmulder en die van Pieter C. v.d. Bos vielen het meest in de smaak bij het publiek.

Laatstgenoemde verleende ook medewerking aan de zeer geslaagde uitvoering van de Judas Maccabeus van G.F. Händel op 13 oktober 1994 in de Stadsgehoorzaal te Leiden. Het koor werd daar begeleid door leden van het Randstedelijk Begeleidingsorkest. De teksten waren op professionele wijze vertaald door koorlid Guus Harms.

Jubilea dirigent Van Marion

In november 1987 werd ruim aandacht besteed aan het feit dat Sander van Marion al 25 jaar Exultate Deo dirigeerde. Het echtpaar Van Marion werd thuis per auto opgehaald. Bij de grens van Voorschoten, aan de Papelaan, werd overgestapt in een koets.

Onder leiding van muziekvereniging Laurentius werden zij, geflankeerd door koorleden, naar het Cultureel Centrum gereden. Bij een gezellig samenzijn met diverse optredens van gelegenheidskoren werd hem een schilderij "dirigent in actie" overhandigd. Het gemeentebestuur schonk aan Van Marion een glas met gravure van Voorschoten. Van de koorleden ontving hij een uitgebreide map vol persoonlijke bijdragen. De dirigent was blij en verrast en nodigde het bestuur en de jubileumcommissie bij hem thuis uit voor een gezellige avond.

Het jubileum van Sander van Marion als 40-jarig toonkunstenaar werd in 1996 uitgebreid gevierd. Voor de vier koren die in deze regio toen elk al 25 jaar of langer onder zijn leiding floreerden was 6 juni 1996 een grote dag. In de Doelen te Rotterdam werd die avond een jubileumconcert gegeven.

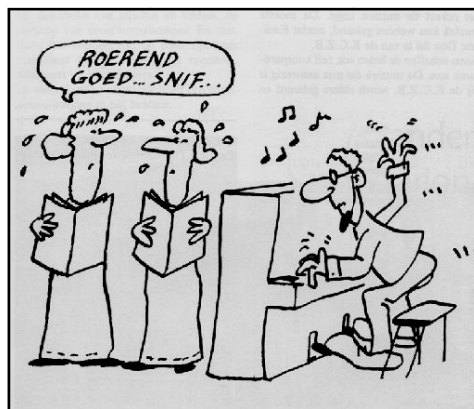
Samen met de Christelijke Oratorium Vereniging Cantate Deo, het Katwijks Mannenkoor en het Rijnlands Christelijk Mannenkoor werden vele stukken ten gehore gebracht. De 1700 toehoorders, meest aanhang van de vier koren, werden met bussen naar en van Rotterdam vervoerd. Zij genoten van een prachtig concert.

Na afloop van het concert was er nog een gezellig samenzijn in restaurant Engels en werden aan de gewaardeerde dirigent verschillende cadeaus aangeboden. Alles was tot in de puntjes geregeld door een comité uit de vier koren dat twee jaar tevoren al was gestart met de voorbereiding!

Problemen

De Lofstem/Exultate Deo groeide in alle opzichten onder de artistieke muzikale leiding van de heer Sander van Marion. Jammer was het dat er vanaf 1978 met enige regelmaat botsingen voorkwamen tussen de dirigent, bestuur en leden. De gedreven toonkunstenaar ging steeds hogere eisen stellen aan de zangkwaliteit van de leden, aan de samenstelling van de commissies etc. Ongenuanceerde uitlatingen kostten het koor regelmatig leden zoals uit de notulen blijkt.

Steeds regelmatig staken meningsverschillen tussen bestuur en dirigent de kop op. Door krachtig optreden van de voorzitter kwam het keer op keer weer tot een goed einde. Naar de koorleden toe was de dirigent regelmatig zeer kritisch met het gevolg dat er steeds leden opzegden. Zijn toespraak in het nieuwe jaar 2000 vormde de druppel die de emmer deed overlopen. Toen liet de dirigent zich slechts negatief uit over de kwaliteit van het afgelopen jaar.

Repetities met gevoel.

Een over de toespraak volgend redactioneel stukje in het koorblad de Resonans viel niet in goede aarde bij de dirigent.

Hij eiste rectificatie. Er ontstond een conflict tussen dirigent en het bestuur. Het bestuur nam, tot ongenoegen van de redactie, afstand van het redactionele artikel in de Resonans. De voorzitter en enkele bestuursleden traden af. Onder de leden ontstonden drie partijen: tegen de dirigent; voor de dirigent; en neutraal over de dirigent. Tijdens een buitengewone ledenvergadering op 11 april 2000 werd de heer Van Marion door de meerderheid van de leden weggestemd. Tijdens deze vergadering werd de redactie van de Resonans gerehabiliteerd. De Resonans werd door een ruime meerderheid van de leden, met in achtneming van alle normen van fatsoen, gezien als middel voor vrije meningsuiting.

Algemeen werd het toch wel jammer gevonden dat het allemaal zo was gelopen en meningsverschil in een vereniging kost altijd leden.

Nieuwe start

Er werd een sollicitatiecommissie gevormd voor het verkrijgen van een nieuwe dirigent. Na plaatsing van een advertentie in een landelijk blad kwamen 16 reacties binnen. Vijf personen werden uitgenodigd voor gesprek. Daarna volgden proefdirecties van drie kandidaten met pianobegeleiding van Frank den Herder, in aanwezigheid van Pleun van der Linden en Arjan Kik van het Randstedelijk Begeleidings Orkest. Tijdens de proefdirecties studeerde het koor een nieuw stuk van Riba in en werden twee delen uit de Schöpfung behandeld. Na afloop hiervan gaven de koorleden een schriftelijke beoordeling. Op de buitengewone ledenvergadering van 4 juli 2000 kozen de leden bij acclamatie voor de heer **Leo den Broeder** als nieuwe dirigent van Exultate Deo.

Leo den Broeder kreeg op jonge leeftijd orgelles van zijn vader. Daarna ging hij trompet spelen en behaalde daar diverse prijzen mee. In december 1980 begon hij met het dirigeren van het jeugdchoor Sjaloom in Maassluis (later: Christelijk Kamerkoor Maassluis).

Dat bracht hem er toe voor koordirigent te gaan studeren. Aan het Instituut Dirigenten Educatie behaalde hij het Praktijkdiploma Koordirectie. Bij dit instituut studeerde hij verder voor het diploma Uitvoerend musicus, welke studie hij in 1998 met succes afronde. Daarnaast volgde hij zanglessen bij Hanneke Kaasschieter en Cora Peeters. Als zanger trad hij sindsdien al regelmatig op. In 1996 werd Leo den Broeder ook dirigent van de Westlandse Christelijke Oratoriumvereniging Exselsior.

Tijdens het conflict tussen bestuur en dirigent Van Marion had de tweede dirigent de repetities geleid zodat er geen achterstand was opgetreden. Op 29 augustus nam de heer Den Broeder het stokje over en al in oktober volgde in de Hooglandse kerk de uitvoering van Die Schöpfung van Joseph Haydn. Mede door de steun van een aantal projectleden werd het een mooie uitvoering, een goede start voor dirigent en koor.

Dirigent Leo den Broeder. Fotograaf niet bekend.

Het traditionele kerstconcert werd nu in de Moeder Godskerk gehouden. De akoestiek van de kerk viel Den Broeder erg tegen. Dat vond hij jammer, omdat de leden hard gewerkt hadden. Hij wilde van de leden weten hoe ze zelf het concert hadden ervaren en wat de verwachtingen waren op muzikaal gebied voor de komende tijd. De koorleden en de nieuw aangetreden dirigent hebben aan elkaar moeten wennen. Gezien de lange tijd dat zijn voorganger het koor geleid heeft, is dit niet verwonderlijk. Den Broeder sloot zich aan bij de wens van het bestuur om de kwaliteit van het koor te behouden en zo mogelijk te verbeteren.

Hoewel Exultate Deo de bezwaren tegen de akoestiek in de Moeder Godskerk deelt, maakt zij toch regelmatig gebruik van het gebouw, omdat van de mogelijkheden in Voorschoten deze de meeste zitplaatsen biedt. De laatste jaren is de akoestiek met behulp van elektronische apparatuur verbeterd.

In 2001 werd samen met de Harmonie Voorschoten in de Dorpskerk een voorjaarsconcert gegeven en vijf maanden later volgde reeds een uitvoering van de Anthems van G.F. Händel in de Pieterskerk. In 2002 liet het koor in dezelfde kerk een indrukwekkende uitvoering van de Elias van Felix Mendelssohn Bartholdy horen. Dat gaf voldoening. Op 29 maart 2003 is door Exultate Deo een scratch-uitvoering van de Mattäus Passion van G.P. Thelemann georganiseerd onder leiding van Leo den Broeder. Er meldden zich 160 zangers aan en voldoende orkestleden. Velen van hen waren gevorderde conservatoriumstudenten. Het werd een geslaagde uitvoering, iedereen was enthousiast. In het voorjaar van 2004 werd in de Moeder Godskerk de Petit Messe Solennelle van Rossini uitgevoerd. Het 25-jarig jubileum als koordirigent werd op 20 mei 2005 gevierd met het organiseren van een groots concert in de Bartholomeuskerk te Poeldijk waar het Messa da Requiem van Giuseppe Verdi werd uitgevoerd. Een concert waar het Chr. Kamerkoor Maas-sluis, de Westlandse C.O.V. Excelsior en de C.O.V. Exultate Deo gezamenlijk zongen. Het resultaat en het enthousiaste applaus uit de kerk vormde een ode aan Leo den Broeder.

Bij de uitvoering van het 25e kerstconcert in 2005 in de Moeder Godskerk werden stukken gezongen die de afgelopen jaren bijzonder in de smaak waren gevallen. Ook werd het Rijnlands Christelijk Mannenkoor Vox Humana uitgenodigd om medewerking te verlenen, zoals in het verleden ook wel het geval was. Bijzonder was de uitvoering van het Requiem van G. Fauré en The seven last Words of Christ in de Kruis-puntkerk op 11 maart 2006. Het 124e jaar in de geschiedenis van Exultate Deo werd op 13 december afgesloten met een geslaagde uitvoering van de Messiah van G.F. Händel in de Moeder Godskerk.

Tweede dirigent

Al kort na zijn aantreden in 1962 ondernam de actieve Van Marion steeds meer muzikale projecten en moest hij nogal eens verstek laten gaan bij een repetitie. Vanaf de zomer van 1965 vroeg de heer Van Marion daarom aan Aat Eriks, koorlid en begeleider op het orgel, om dan voor hem de repetities te leiden. Niet veel later werd deze activiteit overgenomen door zijn vrouw Rita Eriks-Zonneveld, koorlid en dirigent van de kinderkoren. In 1968, onder voorzitterschap van de heer Wijnbeek en secretaris Vesseur, werd mevrouw Eriks-Zonneveld officieel benoemd tot tweede dirigent. In de tachtiger jaren nam zij veel werk van de dirigent, die toen veel buitenlandse concertreizen maakte, over. In 1980 trok mevrouw Eriks zich even terug voor rust. In 1985 vertrok zij van het koor en in 1988 verhuisde het muzikale echtpaar naar Noordoostelijk Nederland.²²

---

²² Rita Eriks was ook actief voor het in 1973 opgerichte Voorschotens Kamerkoor waarmee zij als dirigent drie maal de zilveren tulp bij het jaarlijks TulipTime Festival in ontvangst mocht nemen (1975-1977).

Op 20 augustus 1985 werd de heer **Peter Siereveld** als tweede dirigent aangenomen. Al snel begeleidde hij diverse kerkdiensten, waaronder jaarlijks de kerstnachtdienst in de Gereformeerde kerk. In 1996 vierde hij zijn 25-jarig jubileum als toonkunstenaar. Op 4 juli 2000 vertrok de heer Siereveld.

In voorkomende gevallen werden de repetities ondersteund door een andere muzikale begeleider, onder andere door de Voorschotense musicus Frank den Herder.

Vanaf 29 augustus 2000 heeft het koor weer een vaste begeleider in de talentvolle **Seth Heeren**.

Muziekbibliotheek

Aangekochte en door de dirigent vervaardigde muziek werd en wordt door de bibliothecaris bewaard.

In september 1889 meldde De Lofstem zich aan bij de Bond van Christelijke Zangverenigingen. Deze in 1886 opgerichte bond legde en legt zich geheel toe op steun in den brede zin van het woord aan de zangverenigingen en natuurlijk op uitleen van bladmuziek. In het nog bewaarde reglement van 1894 zien we dat de heer J. Roodvoets optrad als bibliothecaris van het koor. Hij was bekend organist van de Hervormde kerk. In het dagelijks leven was hij kruidenier en handelaar in koloniale waren. Zijn winkel grensde aan de Hervormde kleuterschool aan de Achterweg (Schoolstraat). Hij had de beschikking over een hectograaf waarmee hij de door hem overgeschreven muziek en tekst kon vermenigvuldigen.

Uitgaansdag 29 juni 1932. Fotografie niet bekend.

Het vrijelijk zonder toestemming of betaling gebruik maken van andermans geestelijk eigendom werd door de Auteurswet van 1912 ingeperkt. In 1913 werd ter bescherming van de rechten van componisten en tekstdichters het Bureau voor Muziek en Auteursrecht opgericht. Voortaan moest aan het bureau van de BUMA worden opgegeven wat er werd uitgevoerd. De controle was streng, dat ondervond dirigent S.S. Leppink, die het stuk "Lentelied" zonder toestemming had uitgevoerd. Op 5 januari 1927 moest hij voor de Kantonrechter verschijnen. De eis luidde f 200 boete en f 10,45 proceskosten. In 1938 ontving secretaris M.J. de Graaff, Treubstraat 13, zelfs een ontzegging voor gebruik van muziek bij een concert, omdat bepaalde verplichtingen aan de BUMA niet waren nagekomen!

Naarmate het koor groeide in ledental en uit te voeren stukken werd het werk van de bibliothecaris omvangrijker. Altijd was het weer de kunst de muziek na gebruik schoon en compleet te hebben voor terugbezorging. Een passage uit de notulen in 1980: "Onze bibliothecaresse mist 18 exemplaren van *Praise the Lord*. Zij weet welke leden nog niet hebben ingeleverd. Maar die ontkennen." De laatste 10 jaar wordt zelfs via internet muziek in het buitenland besteld. Notulen maart 1995: "... Twee koorleden zullen even naar Rotterdam gaan om muziek, die per boot is aangekomen, op te halen."

Zeer lang in de geschiedenis van het koor was het zo dat de repetitieavond geopend en gesloten werd met gebed. In de loop der tijd werd het ook gewoonte om aan het begin van de avond een Psalm, een Gezang of een ander lied te zingen en te eindigen met gebed. De 'openingsliederen' lagen los voorin de muziekmap. Vanaf 1974 werden ze gebundeld in een handzaam boekje en de jaren daarna werd het repertoire regelmatig aangepast aan de behoefte.

Piano

Er stond in de Christelijke school een piano van de schoolvereniging die o.a. in 1922 op kosten van het koor werd gestemd.²³ Na het vertrek naar de oude Openbare school had het daar de beschikking over een eigen piano. Die werd af en toe ook verhuurd aan andere verenigingen. In 1928 werd het klavier te krakkemikkig om nog goed het koor te kunnen begeleiden, laat staan te verhuren.

²³ Gestemd door N.B. Elskamp.; in 1924 door H. Mens uit Leiden, vader van de dirigent van De Lofstem.

Openbare Lagere School aan de Schoolstraat in oktober 1938. Ook hier repeteerde De Lofstem. Fotograaf J. de Graaff, Voorschoten.

In oktober van dat jaar werd door het koor een grote bazaar voorbereid waarvan de opbrengsten bedoeld waren voor grondige restauratie van de piano. De organisatie werd onder leiding van voorzitter Piet Kaaijk goed aangepakt. Abraham Volkers drukte voor het koor een folder die huis aan huis werd verspreid. De bazaar werd gehouden in het repetitielokaal, de gymzaal van de oude Openbare school. De opbrengst bedroeg 1100 gulden, een mooi resultaat. Het koor kon nu wel een nieuwe piano kopen. Maar dat zou zonde van het geld zijn, want de repetitieruimte was vochtig en zelden op temperatuur.

Op voorstel van de heer Kaaijk werd een tweedehands piano gekocht en de oude gerepareerd om te verhuren (verenigingen betaalden een rijksdaalder per avond en voor een bruiloft werd vijf gulden gerekend). Het overschot van de geslaagde bazaar werd op een spaarrekening gezet.

De verhuur van de oude piano verliep redelijk. In de notulen van 1979 lezen we weer iets over een piano. Er moest een andere worden aangeschaft en die koste ongeveer f 3.700. Maar gelukkig, met steun van het Anjerfonds kon men in mei van dat jaar overgaan tot aankoop. Het instrument moest nogal eens door sterke mannen van het koor verslept worden. In 1985 liep het mis en bas Jan liep een blessure op aan zijn been. Gelukkig herstelde het door velen zo gewaardeerde koorlid snel. Twee jaar later bezorgde de "Stichting tot steun aan Voorschotense culturele verenigingen" het koor in een prima stemming door donatie van f 5.000 voor aanschaf van een geheel nieuwe piano!

Repetitielokaal

Hoewel aanvankelijk geen zekerheid bestond, werd al wel vermoed dat het koor ooit repeteerde in de Christelijke school aan de Schoolstraat. Bij het inventariseren van het schoolarchief werd dit vermoeden bevestigd. Daarin zien we dat schilder L. Veenendaal in december 1903 voor rekening van De Lofstem 14 banken verfdde en dat bij de aanleg van gas in 1908, de zangvereniging daaraan ook meebetaalde. De voor het koor benodigde stoelen werden gehuurd van het Nut. Na een verbouwing en herinrichting van de school in 1923 was er geen plaats meer voor De Lofstem en werd uitgeweken naar de naastgelegen voormalige Openbare school. Deze school was in 1926, bij het gereedkomen van de nieuwe Openbare school (naast het gemeentehuis), vrijgekomen. Bollenkweker Eggink had het complex aangekocht met in het achterhoofd bouw van winkels met bovenwoning. Maar voorlopig gebruikte hij het voor opslag en verhuurde hij ruimten aan diverse Voorschotense verenigingen, waaronder De Lofstem. Het koor repeteerde nu tussen de opgeslagen bollenmanden, rietmatten etc. Samen met andere verenigingen werd elektrische verlichting aangelegd.

Het algemene gebruik was niet altijd prettig voor het koor, want anderen zaten aan de piano en in 1930 was zelfs de bok en de lessenaar verdwenen. Dit werd gelukkig voordelig opgelost door samen met het muziekgezelschap T.A.V.E.N.O nieuwe te laten maken. In 1934 repeteerde het koor op woensdagavond van 8-10 in het gymnastieklokaal van de school.

Alle mannelijke leden helpen na de repetitie met het weer in orde brengen van het oefeningslokaal, gehuwden en zij die buiten de kom wonen uitgezonderd.
(Reglement van 19 januari 1894)

Ambachtshuis, Voorstraat 12. Hier repeteerde De Lofstem in 1938. Fotograaf niet bekend.

In dat jaar zag men zich genoodzaakt de heer Van Klaveren, die de stoelen etc. tegen een vergoeding klaar zette en opruimde, te bedanken, omdat de kas leeg was. De leden moesten nu zelf weer de handen uit de mouwen steken, zoals dat vroeger bij de oprichting ook het geval was. Secretaris J. Waasdorp wist het bij de heer Eggink voor elkaar te krijgen dat de huur van 70 naar 40 gulden werd gebracht! Maar toen de kachel stuk was moesten de verenigingen zelf zorgen voor reparatie of aanschaf van een andere. Eind 1938 werd de school afgebroken om plaats te maken voor een rij winkels. De Lofstem week uit naar het Ambachtshuis. De repetitieavond verschoof naar de donderdag.

In maart 1939 zat men in grote financiële problemen en kon de huur van de Ambachtszaal niet worden betaald. Het kerkbestuur van de Gereformeerde kerk was zo bereidwillig de consistorie af te staan voor de repetitieavonden. In 1944 werd het samenkomen te riskant. De mannen doken onder. Het koor stopte.

De Leidseweg ten noorden van het (huidige) raadhuis in 1901. In het huis met torentje woonde Mej. P.M.L. de Graaff. In de benedenruimte werd door De Lofstem gerepeteerd. Links de stoomtrambaan. Op de achtergrond het Tolhuis. Fotograaf niet bekend.

Bij de 'herstart' van het koor na de Tweede Wereldoorlog was mejuffrouw P.M.L. de Graaff (tante Pie) zo vriendelijk om voor een zacht prijsje de benedenruimte van het "huis met het torentje", Leidseweg 41 beschikbaar te stellen. Toen De Lofstem in 1950 was gegroeid tot een koor van 62 leden was het zaaltje natuurlijk veel te klein en werd in oktober van dat jaar uitgeweken naar een lokaal van de Openbare school achter het raadhuis.

Dat was wel weer een heel gedoe iedere repetitieavond: schoolbanken er uit, stoelen er in en andersom. In november 1954 kreeg de voorzitter te horen dat het repeteren in de lagere school niet meer toegelaten kon worden en het koor maar naar het Ambachtshuis moest. Dat betekende dat de voorzitter voortaan, vooraf aan de repetitie daar de grote Salamanderkachel moest gaan aansteken om de zaal op temperatuur te krijgen. Het gebouw was vochtig en uitgeleefd, terwijl toezicht ontbrak. Zo schreef de secretaresse: "... er staat een dood pierement van een kachel. De stoelen en de piano worden steeds vernield. De gemeente is hier over aangeschreven, maar we krijgen er geen antwoord op. Nu sturen we maar een stuk op zegel, dan is er altijd antwoord te verwachten."

Gelukkig kon het koor sinds 1958 een ruimte van het zalencentrum De Werf, naast de Gereformeerde kerk gaan gebruiken. Dat was een enorme verbetering. De piano kwam mee; de stoelen werden verkocht aan Benvenuto. Twintig jaar later werd de ruimte door de groei van het ledental te klein; in ieder geval te bedompt en werd uitgezien naar een andere oefenruimte. Maar dat viel niet mee: geen goede akoestiek, te ver van huis, etc. Op verzoek van het koor werd door de Commissie van Beheer van de Gereformeerde kerk in het voorjaar van 1986 de grote zaal voorzien van airco. Het koor betaalde de aanleg. In 1994 werd wederom gezocht naar andere repetitieruimte, maar uiteindelijk bleef men in De Werf.

Repetitie van Exultate Deo in de Kruispuntkerk in 1982. Fotograaf Martin Ken Studio, Leiden.

Repetities

Een van de meest consistente activiteiten van een zangvereniging is de wekelijkse repetitie. Net als bij het volgen van een cursus is het wekelijks aanwezig zijn en meedoen al meer dan de helft van de aanpak. De rest moet thuis worden beoefend. Trouw de repetities bijwonen schept ook een band met de vereniging.

De geschiedenis van het koor toont dat tegen verzuim vrijwel altijd snel werd opgetreden.

In 1984 kwam het praten onder de repetities in de bestuursvergadering aan de orde. De dirigent was op concertreis en de tweede dirigent was ziek. Peter Bontje viel in als dirigent en merkte na afloop op: "...dat hij met zeer veel koren heeft gewerkt, maar zelden een dergelijk rumoerig koor heeft meegemaakt als E.D."

De pauze bleek voor de onderlinge ontmoeting dus te kort! Vanaf 1986 is het dankzij medewerking van de kosten mogelijk om na de repetitie nog na te blijven in de hal van De Werf. Dat komt zeer ten goede aan het onderlinge contact.

Studie thuis

Dirigent Sander van Marion was steeds nauwgezet bezig het niveau van het koor op te krikken. Een hele uitkomst was het toen kleine betaalbare cassette-recorders op de markt kwamen. Toen werd het de gewoonte om bandjes in te zingen waarmee de koorleden thuis konden oefenen. Ook werd thuis geoefend met behulp van grammofoonplaten. Genoemde geluidsdragers hebben inmiddels al weer lang plaatsgemaakt voor de oefen-cd's. Vanaf 1989 werd de tweede dirigent ingeschakeld voor extra repetities van de diverse partijen. Door zeer betrokken leden werden, als een stuk moeilijk was, per partij oefeningen aan huis gehouden. Dit verhoogde de kwaliteit en het sociale contact merkbaar.

Studiedagen

De laatste 35 jaar komt het regelmatig voor dat naast de vaste repetitieavond een studie-middag of dag wordt ingelast. In De Werf of in een school wordt dan een stukje van de zaterdag benut om de muziek onder de knie te krijgen.

Voor een studie-weekeinde gaat men altijd verder van huis. De tijd wordt zoveel mogelijk gebruikt voor repetitie. Tussendoor is er een uitstapje en ruimte voor plezier. Vrijwel altijd wordt op zondag medewerking verleend aan een kerkdienst in de omgeving.

Stemvorming en notenkennis

In mei 1985 werd gestart met lessen in stemvorming en ademtechniek. Koorlid mevrouw Joke Boer nam dit op zich en begon met de sopranen en altten. In 1990 kreeg zij daarbij steun van zangleraar Knotterman. Ondertussen gaf de dirigent aan het hele koor les in notenkennis. Van 1991-1993 werd ook nog les gegeven door logopediste Betteke de Kroon. Na een periode van aarzeling en tegenzin werden de koorleden enthousiaster voor het volgen van de extra lessen. Voor de cursus stemvorming in 1995, onder leiding van mevrouw Vera Verzijden, meldden zich 60 koorleden aan! Aansluitend gaf voorzitter De Jonge les in notenkennis. In de jaren 1998-2004 gaven Liselot Meijer en Otto Wolthuis stemvorming aan koorleden. Verder gaf koorlid mevrouw Cornelissen aan nieuwe leden lessen in ademtechniek. In 2006 volgde een nieuwe aanpak. Vooraf aan de repetities krijgen de sopranen en tenoren, de altten en de bassen bij toerbeurt stemvorming van Wilanne Mooiman. Dit wordt als heel positief ervaren, terwijl de leden er aanvankelijk tegen op zagen.

Stemtest.

Stemtest

Stemming en herstemming van koorleden lag en ligt altijd zeer gevoelig en bracht en brengt veel emotie teweeg in het koor. Vanaf 1979 werd het de gewoonte de koorleden een stemtest af te nemen. Dit om te kunnen beoordelen of ze (nog) op de goede plaats in het koor stonden.

In 1990 moesten er maatregelen komen om de terugval in niveau tot staan te brengen. Er moest toen zelfs toe worden overgegaan van een aantal koorleden afscheid te nemen. De stemtesten gehouden in de periode 1997-1998 brachten, onder andere vanwege de veroudering van het koor, veel onrust teweeg. De stembeoordeling vond plaats in de Werf in het bijzijn van zanglerares Ella Dijkhuizen, de dirigent, de voorzitter en de secretaris. Een aantal leden kreeg de uitslag op Goede Vrijdag laat in de avond in de bus. Goed bedoeld van het bestuur, omdat de ledenvergadering direct na Pasen zou volgen, maar het viel niet in goede aarde. Er was al een tijdje sprake van stemmingmakerij tegen het bestuur. De rol van Ella Dijkhuizen werd, al of niet beïnvloed door de dirigent, bekritiseerd. Een en ander had tot gevolg dat bij de ledenvergadering van 21 april 1998, waarin werd gediscussieerd over het ouderenbeleid voor de toekomst, een vijftal leden opstapten voordat het aangekondigde gesprek met hen plaatsvond... Er volgden later meer opzeggingen. Het bestuur had het er moeilijk mee. Het vond dat zij toch democratische besluiten had genomen, en dat zij het beleid moest doorzetten. De verhouding tussen voorzitter en dirigent was moeilijk. De bestuursleden spraken elkaar moed in: "Er is inspiratie te halen uit de besluitvorming, dus moeten we ons positief opstellen. Reorganisaties zijn altijd moeilijk. Het sociale gebeuren moet niet prevaleren boven het muzikale." In 2002 werd door het bestuur een Algemeen Muzikaal Beleid (Beleidsplan) opgesteld met een vierjaarlijkse stemtest voor het hele koor. Ieder jaar een stempartij en vanaf 2005 de leden van 70 jaar en ouder jaarlijks een stemtest.

Concertreizen, kooruitwisselingen

Mede door aandringen van dirigent Van Marion werden vanaf 1976 pogingen ondernomen voor het maken van een buitenlandse reis met het koor. Maar zijn voorstel om naar Amerika of naar Canada te gaan werd door het merendeel van de leden afgewezen. Het was eigenlijk voor een eerste keer een te dure reis.

Het koor tijdens concours te Bennebroek, 1931; tevens uitstapje. Daar ontving De Lofstem, naast verschillende penningen, een verzilverde lauwerkrans voor het vaandel. Foto graaf niet bekend.

Bestuur en dirigent werkten nu toe naar een kooruitwisseling naar Engeland. Dat lukte en in mei 1978 was E.D. te gast bij het New Westminster Chorus in Londen. Op vrijdag 5 mei werd in de Our Lady of Grace and St. Edward aan de High Road te London-Chiswick een concert gegeven. Daar werden onder andere het Te Deum van M. Haydn, Wie ist dein Name so gross van Telemann en Psalm 98 (bewerking door S. van Marion) uitgevoerd. Jammer dat er niet zoveel publiek was. Na afloop werd door het New Westminster Chorus een party aangeboden. Zondags werd in de Nederlandse kerk te Londen medewerking verleend aan een goed bezochte kerkdienst. Van een tegenbezoek is nooit gekomen.

Op 7 november 1982 reisde E.D. af naar het Belgische **Schoten**, in het kader van een vriendschapsband tussen die plaats en Voorschoten. Samen met het Voorschotens Kamerkoor werd opgetreden in de Sint Jozef Bloemendaal kerk. Het concert viel bij het publiek zeer in de smaak.

*Zangconcours op hemelvaartsdag 26 mei 1927
in het Benvenutopark te Voorschoten*

Ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan van De Lofstem

Erecomité

Onderscheidingsteken: oranjewitte rozet
E. Vernède, burgemeester, erevoorzitter
W. Warnaar, erevoorzitter van De Lofstem
Chr. Eggink Sr. wethouder
Carel J.A. Begeer directeur der Zilverfabriek
Baron W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye
Dr. M. van der Stoel, arts
W.H. Hoogenstraaten, notaris
A.P. Schram de Jong, gemeenteontvanger
A.J. Turion, gemeenteopzichter
Th. J. Broers
J. Roodvoets, erelid van De Lofstem
F.A. Peet, idem
A.G. Elskamp, idem

Uitvoerend Comité

Onderscheidingsteken: blauwwit rozet met linten
G.B. van der Zeeuw, voorzitter
G. Goethart, 2e voorzitter
G.J. Corts, 1e secretaris
C. Groen, 2e secretaris
G. Zitman, commissaris
P. Kaaijk, idem

Regelingscommissie

Onderscheidingsteken: blauwwitte rozet
P. Kaaijk, voorzitter
J. Waasdorp, secretaris
J.F.N. van Os, penningmeester
J. Fortuin, commissaris
T. de Groot, idem

Excursie naar Heidelberg tijdens het bezoek aan Sandhausen in 1984. Fotograaf niet bekend.

Qua kooruitwisseling is het contact met de Gesangverein Liederkrantz uit **Sandhausen** in Duitsland prima uit de verf gekomen. De eerste ontvangst van de Gesangverein in Voorschoten van 13-15 april 1984 was meteen al hartelijk.²⁴

Op zaterdag 14 april gaven beide koren in de Stadsgehoorzaal een concert: een mooie symbiose tussen oratoriumwerk en a capella-zang. Zondags waren beide koren present in de kerkdienst in de Bethelkerk te Scheveningen.

²⁴ Theo Herzog bood E.D. daarbij een eigengemaakte vaan voor het vaandel aan.

Tussendoor werden uitstapjes gemaakt. Al in september 1984 werd door E.D. een tegenbezoek gebracht.²⁵

In het voorjaar van 1987 was de Liederkrantz weer in Voorschoten en werd door beide koren in de Hervormde kerk een gevarieerd Lenteconcert uitgevoerd. In september 1988 legde E.D. een tegenbezoek af. Naast een gezamenlijk concert werd medewerking verleend aan een kerkdienst in de Dreifaltigkeitskirche in Speyer.²⁶

In 1992 werd een koorreis naar **Salzburg** gemaakt. Op 19 september gaf E.D. een concert in de Franziskaner Kirche. De uitvoering was prima, alleen was er niet zo veel publiek. De volgende morgen verleende het koor medewerking aan een hoogmis in dezelfde kerk. Toen waren er wel veel kerkgangers.

²⁵ Een bij een Sassenheime pottenbakker besteld gedenkbord met wapen van Voorschoten en tekst "Aangeboden door de COV Exultate Deo Voorschoten 14 - 17 september 1984" werd overhandigd.

²⁶ Na afloop ontvingen Kees Prudhomme van Reine (oud-voorzitter), Martie Meijs (oud-secretaris) en voorzitter J. Rietmulder en secretaris A. Klein een penning van Sandhausen.

De reis naar **Praag** in 1996 was zeer geslaagd. Het was werkelijk ontroerend toen het koor op de avond van 18 oktober in de Barokke Sint Niklaskerk (1732) aan het oude stadsplein de Messe Solennelle van Gounod en de Pastoral Messe van Diabelli uitvoerde. In die entourage en akoestiek klonk het prachtig. Op zondagmorgen 20 oktober werd meegewerkt aan de kerkdienst in de Sint Cyrillus en Methodiuskerk door het zingen van de Messe Solennelle van Gounod.

Van 18-21 september 2003 werd een koorreis naar Leipzig en omgeving gemaakt. Daar werd in de Marktkirche te Halle de Petite Messe Solennelle van Rossini uitgevoerd.

In 2006 werd door de reiscommissie toegewerkt naar een koorreis naar het Belgische Brugge en het Franse Rouen met een optreden in de eeuwenoude kathedraal Notre Dame daar. Helaas kwam de reisorganisatie de overeenkomst niet na en de reis kon niet doorgaan. Pleister op de wonde was de organisatie van een Nazomerconcert in de Sint Jeroenskerk te Noordwijk. Zo werd het Requiem van Fauré en de Mis in G. van Schubert toch uitgevoerd.

Promotie van het koor

Openbare vrij toegankelijke uitvoeringen werden door het bestuur gezien als een goede reclame voor de vereniging. In de dertiger jaren gebeurde dat regelmatig samen met de harmonie Benvenuto, in de Voorstraat en in de muziektent van het Vernèdepark. Het bestuur hoopte dat de toehoorders werden aangewakkerd een concert te bezoeken of dat zij donateur of "werkend lid" zouden worden. Eind zeventiger jaren werd ieder jaar in het Cultureel Centrum de zogenaamde "Nacht van Voorschoten" gehouden. Daar konden de verenigingen zich manifesteren en Exultate Deo deed natuurlijk ook mee.

In 1985, na zeven jaar optreden, liep de animo bij publiek en medewerkers terug en werd er mee gestopt. Voor de verandering stonden de leden van de propagandacommissie vervolgens een aantal jaren met een kraampje op de jaarlijkse Verenigingsmarkt. Slogans die ons nog te binnen schieten: "Blij dat ik zing" en "Zing! Dan weet je dat je leeft."

Folders en boekje

Secretaris J. Waasdorp (die zowel in De Lofstem als in Benvenuto actief was) maakte overal en altijd veel reclame voor het koor om leden te winnen. In 1930 stelde hij voor om "kunstlievende leden [donateurs] te werven door een circulaire door het dorp te laten bezorgen door een mannetje, voor een klein bedragje." De andere bestuursleden vonden dat een goed idee. "Het ophalen van de antwoorden zou beter door de dames van het koor kunnen gebeuren, want dat zou zeker meer succes zijn."

Aanvankelijk werden met eenvoudige middelen raambiljetten vervaardigd. Later werden die door een plaatselijke drukkerij gemaakt en vervolgens via koorleden die bij een drukkerij werkten. Tot op heden is er altijd veel gedaan aan publiciteit via dag-, kerk- en huis aan huis bladen.

Zelfs bij de officiële opening van het bejaardenhuis Adegeest op 16 februari 1966 werd uitgebreid actie ondernomen, door middel van een optreden daar en het aanbieden van een grammfoonplaat. Daar verwachtte men veel donateurs te kunnen werven, omdat in die tijd veel bewoners daar 'nog maar' zo rond de 65 jaar oud waren.²⁷ Van 1980-1995 werd voor de donateurs een contactblad uitgegeven om het contact goed te kunnen onderhouden.²⁸

In 1984 startte uitgeverij Sigma het blad "Mooi Voorschoten". In het huis aan huis verspreide proefnummer stond een uitgebreid artikel over Exultate Deo. Dat was een mooie reclame.

---

²⁷ Op 23 september 1965 kwamen de eerste bewoners.

²⁸ In 1981 waren er 70 donateurs met een totale inkomst van f 750.

Het in 1988 vervaardigde Exultate Deo-informatieboekje werd met groot enthousiasme ontvangen. Niet in de laatste plaats vanwege humorvolle tekeningen van de hand van A. Mobach, die ook in dit boekje zijn opgenomen.

In 1999 kwam een veelkleurige vouwfolder uit. De vormgeving was prachtig verzorgd door H.P. van Oosterom. De folder werd gedrukt bij NEROC. Het was alleen jammer dat een jaar later door vertrek van de dirigent de folder al weer was verouderd.

Vaandel

Iedere vereniging had destijds wel een vaandel. Op de oudste foto van De Lofstem, die van 1907 bij het 25-jarig bestaan, zien we dat men zich nog behielp met een op karton geschreven tekst. Omstreeks 1925 werd een vaandel aangeschaft. "Het geld voor een vaandel is destijds met centen en stuivers opgespaard. Tot in het oneindige kwamen ze met het busje langs!"

Op de foto van het 50-jarig bestaan zien we het vaandel in vol ornaat. Het vaandel is vervaardigd bij de firma Gebrs Van Oven te Den Haag.

Bovenin is het wapen van Voorschoten, drie wassende manen, uitgebeeld. In het midden een harp met de letters B. V. en C. Z. doelend op het lidmaatschap van de Bond voor Christelijke Zangverenigingen. Boven de lauwertak de tekst. Chr. Zangvereniging en daaronder De Lofstem Voorschoten opgericht 28 juni 1882. Daartussen: Kon. goedgekeurd 30 oktober 1923. Boven het dwarse gedeelte is een ring voor de medailles.

Na de viering van het 100-jarig bestaan is het vaandel met eikenkrans, medailles etc. in bewaring gegeven bij het Stedelijk Museum "De Lakenhal" in Leiden. Sinds oktober 2006 is het in bruikleen bij de Stichting Historisch Museum Voorschoten.

In april 1984 ontving E.D. van de Gesangverein Liederkranz uit Sandhausen een vaan voor bevestiging aan het vaandel.

Een paar penningen van het vaandel. Penning links is door Zang zij onze Leus aangeboden bij het 75-jarig bestaan van De Lofstem. Penning midden is door fotohandel Admiraal te Noordwijk aangeboden bij concours in 1928. Penning rechts is aangeboden door het kantoorpersoneel van de Kon. Begeer (Zilverfabriek) op 26 mei 1927, bij concours in het Benvenutopark. Fotograaf J. v.d. Plas, Wassenaar.

Propagandacommissie

In de vergadering van 16 januari 1935 betoogde secretaris Waasdorp dat het tijd werd voor het instellen van een propagandacommissie "... wat tegenwoordig bij iedere vereniging thuishoort." Hij stelde de dames: Los, Van Houten, Waasdorp, Co Dijkman en de heren: De Graaf, H. Noort en V.d. Burg voor om zitting te nemen. Zijn betoog viel in goede aarde, de dames en heren namen de benoeming aan. V.d. Burg werd voorzitter van de commissie die meteen aan de slag wilde. Uit hun midden kwam wel een vraag over de juiste identiteit van het koor. De secretaris had meteen zijn antwoord paraat: "De vereniging is niet van kerkelijke richting maar een Christelijk gemengde zangvereniging waarvan ieder lid kan worden als hij zich aan ons reglement houdt. Dit werkt zo al 54 jaar lang."

In 1991 besloot de propagandacommissie haar naam te veranderen in PR-commissie.

Het vaandel van De Lofstem

Opnames

Regelmatig trad De Lofstem gezamenlijk met de kinderkoren op voor de NCRV radio en voor de door deze omroepvereniging gehouden ledenvergaderingen. In 1966 werd, samen met koren uit Rijswijk en Maasland een grammofoonplaat gemaakt. Op 13 oktober 1971 stond het koor samen met Jubilate en Vox Humana voor de microfoon bij het maken van een grammofoonplaat. Tien jaar later werd in de Lutherse kerk te Den Haag een plaat opgenomen. In dezelfde kerk nam men in 1987, samen met Vox Humana, de kerstplaat "Kom ga met ons" op. Als solist trad daarbij de jongenssopraan Jeroen de Vaal op. De begeleiding bestond uit de Gebroeders Brouwer trompet, het Arpeggio Trio (hobo, fluit en harp) en Addie de Jong orgel.

Vanaf 1990 gaven vier koren van Sander van Marion, elk voor zich en samen, uitvoeringen van de kerstmusical The Promise of Christmas. Het muziekstuk was een succes en leidde tot de opname op een compactdisc. Op 28 november 1991 werd deze gepresenteerd aan de vier wethouders van de gemeenten waarin de koren opereerden. Uiteraard was de pers er bij uitgenodigd. Het feestelijke gebeuren vond plaats in het restaurant Engelbertha Hoeve te Leiden. De samenwerking van de vier koren van Sander van Marion met dit project resulteerde in 1993 tot televisieopname bij de Evangelische Omroep. De opname werd driemaal uitgezonden. Ondertussen was er maandelijks een uitzending van televisie Voor- schoten Lokaal waar ook regelmatig aandacht werd geschonken aan Exultate Deo.

*Rommelmarkt E.D. mei 2006
Foto C.J.P. Prudhomme van
Reine, Voorschoten.*

Penningen en onderscheidingen

1. Voorzitter P. Kaaijk en secretaris J. Waasdorp boden het koor op 7 april 1926 de eerste penning aan voor het vaandel. De voorzijde toont een **harpspelende dame** en de keerzijde zien we een zanggodin die met een krans en een palmtak de trappen afdaalt. De penning is (uiteraard) vervaardigd bij de Zilverfabriek naar ontwerp van B.U.

2. Bij het 45-jarig bestaan van De Lofstem werd in het Benvenutopark een concours gehouden. Hier kreeg het koor een **lauwerkrans** aangeboden in veredeld metaal, eikenblad met lint. Op het lint de tekst: Ring Leiden en Omgeving. 1882-1927. Ter gelegenheid v/h 45 jarige bestaan der Chr. Zangver. "De Lofstem". Aangeboden door het uitv. comité v/h Concours 1927.

3. Tijdens het concours won De Lofstem een 2e prijs in de Derde Afdeling. Een **erekruis** met op de ondergrond een **lauwertak** en in het midden de **harpspelende dame**. Ontwerp B.U.

4. Het kantoorpersoneel van de Zilverfabriek schonk een penning: Aangeboden door het kantoorpersoneel Kon. Begeer Voorschoten mei 1927. Met twee leeuwen als wapendragers van het **wapen van Voorschoten** en aan keerzijde een kindje met een blad muziekpapier, gezeten op een boomtak en in het gezelschap van zingende vogels. Ontwerp E. Telcs.

5. Het concours te Noordwijk leverde De Lofstem een penning met tekst binnen een **lauwertak: Ring L. en O. 2^e prijs 3^e Afdeling**. Aan de keerzijde een harp met daarachter muziekpapier en een palmtak.

6. De burgemeester schonk een penning met tekst in een **lauwerkrans: 2^e prijs 3^e afd. conc. Noordwijk**. Aangeboden door Jhr. W.C. Panhuys, burgemeester van Noordwijk 1928. Aan de keerzijde de **harpspelende dame**. Ontwerp B.U.

7. Van de Noordwijkse fotohandel Admiraal ontving De Lofstem in 1928 een penning met afbeelding van een **fotograferende dame**. Ontwerp G.Z.

8. Op het concours te Bennebroek in 1931 werd De Lofstem beloond met het hoogst aantal punten van de derde afdeling; goed voor een penning: 1^e prijs 3^e afd. Bennebroek, 325 p. Aan de keerzijde een **harpspelende dame** met op de achtergrond een **Griekse zuil**.

9. De secretaris van het concours te Bennebroek, onze bekende J. Waasdorp, beloonde zijn koor met de penning: Aangeb. door J. Waasdorp, secr. concours Bennebroek. Hoogst aantal punten v.d. 3^e afd. De keerzijde toont weer het **kindje met blad muziekpapier** van ontwerper E. Telcs.

10. Bij een behaalde 2^e prijs te Bennebroek in 1931 ontving De Lofstem een **lauwertak (eikenblad met lint)**, uitgevoerd in verguld metaal en met de tekst: Eerew. 2^e pr. conc. Bennebroek. Aangeb. d. J. v. Snippenberg.

11. Op het concours te Zandvoort op 5 mei 1932 behaalde De Lofstem de eerste prijs in de 2^e afdeling met 307 punten. Reden voor de gastvereniging De Zandvoorter om een penning aan te bieden. Op de voorzijde de tekst en aan de keerzijde een **dame** met in haar rechterhand een **muziekblad** en in haar opgeheven linkerhand een **palmtak**. Naam van de ontwerper niet aanwezig; wel een nummer: 990.

12. Waarschijnlijk is de penning in de vorm van een verdienstenkruis, en aangeboden door de Koninklijke Begeer Voorschoten, ook i.v.m. het concours te Zandvoort geschonken. In het hart van de penning zien we in het klein weer het **kindje met blad muziekpapier** van ontwerper E. Telcs.

13. Bij het 75-jarig bestaan van De Lofstem bood Zang zij onze Leus op 6 maart 1958 een penning aan. De tekst is omrand met eikenblad en aan keerzijde is een **zwaan** die de vleugels uitspreidt, met op de achtergrond een **harp**.

14. Bij het eeuwfeest ontving het koor de Koninklijke erepenning. Daarop zien we een **portret van H.M. Koningin Beatrix**. Aan de keerzijde de tekst: **100 jaar Exultate Deo 1882-1982**. Met boven deze tekst twee **lauwertakken** en in het midden daarvan vruchten. De penning is bovenop voorzien van een kroon.

15. Eveneens bij het eeuwfeest ontving het koor de penning van de **Koninklijke Christelijke Zangersbond**. In het midden van deze tekst staat het fraaie logo van de bond, voorzien van een kroon. Aan de keerzijde de tekst 1882-1982 C.O.V. EXULTATE DEO.

Jubilea van het koor

Op 4 april 1907 werd ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van De Lofstem een feestelijk concert gegeven in de Hervormde kerk. De uitvoering, bestaande uit 12 onderdelen, stond onder leiding van G. Torenbeek. Medewerking werd daarbij verleend door bariton Arthur Strike, het strijkorkest Excelsior onder leiding van de heer G. Verheij en orgelspel door de heer J.F. Roodvoets,

In de tuin van de onderwijzer achter de Christelijke school werd een groepsfoto gemaakt. De nu 100 jaar oude foto van het koor is bijzonder vanwege de kwaliteit, grootte en ouderdom.

Bij het 40-jarig jubileum werd op 26 april 1922 in de Hervormde kerk Die Jahreszeiten van J. Haydn uitgevoerd met Jo Blokpoel - van den Berg sopraan, Gerard Lecointre Tenor, en P.D. Werre bas. De begeleiding werd gegeven door een strijkorkest, fluit en hobo, allen musici uit Leiden, terwijl de pianobegeleiding in handen was van Joh. de Zwaan uit Den Haag. Alles onder leiding van Leo Mens. Het 45-jarig bestaan van De Lofstem in 1927 werd gevierd op hemelvaartsdag 26 mei tijdens een

zangconcours in het Benvenuto-park. De algehele organisatie ging uit van de Ring Leiden en Omstreken van de Bond van Christelijke Zangverenigingen. Er traden 27 koren op met in totaal 1500 zangers.

*Programma
uitvoering
t.g.v. 50-jarig
bestaan van De
Lofstem.*

1898 - 1908

ZANGUITVOERING

ter herdenking der 10-jarige regering

van

H.M. WILHELMINA
KONINGIN DER NEDERLANDEN

Op

Woensdag 30 september, des avonds te 8 uur,

in de Hervormde Kerk te Voorschoten

door de aldaar bestaande zangverenigingen:

Polyhymnia (Dameskoor).

Door Eendracht Verbonden (Mannenkoor)

De Lofstem (Christelijk Gemengd Koor)

Met medewerking van: Mejuffrouw COBA RIEDEL

sopraan

en de heren

GOVERT VAN WIJK tenor, H.P.F. LATERVEER bas - van

Leiden -

en G. VERHEY pianobegeleiding - van Voorschoten.

Directeuren:

CORN. A. BONTEN en LEO MENS.

Veel leden en oud-leden van De Lofstem hadden zitting in het Ere- en het Uitvoerend Comité en in de Regelingscommissie. De directie van de Zilverfabriek stelde het park beschikbaar. Men kon beschikken over de muziektenten van Benvenuto. Onder leiding van dirigent G. Verheij sloot de harmonie Benvenuto de geslaagde dag af met een avondconcert. Aansluitend zongen alle aanwezigen het Bondslied.

In 1930 besloot het bestuur te gaan sparen voor het **50-jarig** bestaan van het koor. De contributie werd met 5 cent verhoogd. Secretaris J. Waasdorp schreef in het notulenboek: "Zij die het niet kunnen betalen die hoeven dat dan ook niet. Want als men niet heeft kan men niet geven en dat is al ongelukkig genoeg." De contributie bedroeg in die tijd, zonder die stuiver, 20 cent.

Het jubileumjaar 1932 werd op 15 januari geopend met een concert in het Gebouw voor Christelijke Belangen. Het koor kreeg daarbij ondersteuning van het strijkenensemble T.A.V.E.N.O. dat toen onder leiding stond van Joh. Hazes. Het orgel werd bespeeld door de bekende heer J. Roodvoets.²⁹ Op dinsdagavond 28 juni 1932 werd een concert gegeven in de Dorpskerk. Hier werden diverse Psalmen, Gezangen, het lied Avondklokken en het Bondslid ten gehore gebracht. De voorzitter van de Bond hield een toespraak. Na het concert werd in een lokaal van de voormalige Openbare school receptie gehouden. Fotograaf Bleuzé maakte daar voor het Leidsch Dagblad een foto. Op de mooie afdruk zien we onder andere één van de oprichters, de heer Th. J. Broers, geflankeerd door enkele oud-voorzitters en oud-dirigent Leo Mens. In het midden staat de beschermheer van het koor, W.A.A.J. Baron Schimmelpenninck van der Oye. Hij volgde de heer J.M. van Kempen op, die in januari van dat jaar was overleden.

Op 6 februari 1957 startte het koor met de voorbereiding voor de viering van het **75-jarig** bestaan. Er werd een feestcommissie samengesteld onder leiding van de heer A. Verstraten.

Foto uitvoering t.g.v. het 75-jarig bestaan van De Lofstem in de Kruispuntkerk. Fotograaf N.v.d. Horst, Leiden.

Voor het verkrijgen van de financiële middelen werd onder de kerkleden een collecte gehouden voor het jubileumconcert. Zich nader buigend over het programma drong het tot de commissie door dat het koor op de jubileumavond niet klaar kon zijn met het instuderen van de stukken. Het jubileumconcert werd daarom een jaar verschoven. Ondertussen werd bij de familie Verstraten thuis een toneelstuk ingestudeerd.

Op 6 februari 1958 werd in het Cultureel Centrum de zeer succesvolle uitvoering gegeven van het stuk getiteld: "Het Straatje". De verkoop van toegangskaartjes was een welkome inkomst voor de jubileumkas. Daarnaast werden loten verkocht. Veel middenstanders waren bereid om iets af te staan voor de loterij.

²⁹ Het was nog steeds de gewoonte dat de plaatselijke predikanten de avond openden en sloten.

Op 6 maart 1958 werd het jubileumconcert gegeven in de Gereformeerde kerk. De preekstoel was daarbij omgeven door een draperie van vlaggen en voorjaarsbloemen. Op de achtergrond stond het vaandel te pronken. De 36 koorleden waren gekleed in stemmig zwart. De avond werd geopend met een toespraak van de voorzitter van de Bond. Hij had bewondering voor het koor dat de laatste dertig jaar had geleden onder financiële tekorten maar toch tegen de stroom was blijven roeien. Het koor zong motetten van Jos. Haydn en Orlando Gibbons, een hymne van F.M. Bartholdy (koor en sopraan), Gebed van W.A. Mozart, de cantate Dir Seele des Weltalls, en Avondzang van Leo Mens.

Jubileumconcert [1958]

*in de Gereformeerde Kerk te Voorschoten D. V.
op donderdag 6 maart a. s.
Aanvang 8 uur*

*

*Te geven ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan
door de Chr. Gem. Zangvereniging De Lofstem
o. l. v. de heer Nico Verhoeven*

*

Medewerkenden:

*Mevr. Caroline van Dorp-Heyningen, sopraan
Mevr. Rie Doorn-Blok, piano
De heer Leen 't Hart, orgel
directeur van de Beiaardschool Amersfoort
beiaardier van Amersfoort, Leiden, Delft en Rotterdam*

PROGRAMMA: f 0,50

Na afloop gelegenheid tot gelukwensen in de Consistorie

De start voor de viering van het **100-jarig** bestaan werd in 1978 gemaakt door het instellen van een jubileumcommissie. Voor het verkrijgen van de benodigde gelden begon de commissie met het houden van een jaarlijkse rommelmarkt, het sparen van oude kranten, de verkoop van 'koek en zopie' op de jaarlijkse paardenmarkt etc.

De leden betaalden twee jaar lang een hogere contributie. Even werd gedacht aan een gezamenlijke viering met het comité Paardenmarkt (700 jaar markt 1282-1982). De doelgroepen lagen echter te ver uiteen...

Het Anjerfonds Zuid-Holland kende voor de kosten van het jubileumconcert een garantiesubsidie van f 1500 toe.

Jan Sloof stelde een jubileumboekje samen. De koorleden kregen dit aangeboden en een gedeelte ging naar de boekhandel.

Voor de uitnodigingen en programma's werd een mooi logo "Exultate Deo 100 jaar" ontworpen. De receptie werd op de verjaardag van het koor, op 28 juni, gehouden in restaurant De Gouden Leeuw. Daar werden ook het vaandel, oude koorfoto's en programmaboekjes tentoongesteld. Met genoeg overhandigde de voorzitter het eerste exemplaar van het jubileumboekje aan burgemeester P. Cannegieter. Die had een verrassing in petto: hij deelde mee dat Hare Majesteit de Koningin de vereniging Koninklijk had onderscheiden.

Koninklijke penning bij het 100-jarig bestaan in 1982. Fotograaf L.J. Struijk, Delft.

Daarbij overhandigde hij de voorzitter de Erepennig, vergezeld van een fraaie oorkonde. De voorzitter van de Koninklijke Christelijke Zangersbond, de heer A.J. Kret, verblijdde het koor met de bronzen legpenning van de Bond.

De jubileumcommissie organiseerde op 28 augustus een luisterrijke feestavond in kasteel "Oud Wassenaar" waarbij koorleden en introducés gekleed waren in de mode van 1882.

Op die avond werden aan koorleden die 20 jaar of langer aan het koor verbonden waren gegraveerde glazen op verzilverde voet met inscriptie "1882 E.D. 1982" uitgereikt. Alle dames koorleden kregen een verzilverd kettinkje met hangertje in de vorm van een g-sleutel. De heren werden verrast met verzilverde manchetknopen met daarop een g-sleutel.

Het jubileumconcert, het oratorium "Die Schöpfung" van Joseph Haydn, werd op 27 oktober uitgevoerd in de Stadsgehoorzaal te Leiden. Een prachtig stuk om te zingen met medewerking van sopraan Eka Witteveen, tenor Nico Boer en bas Henk Smit. De klavecimbel werd bespeeld door Tijn van Eyk en het orgel door Addie de Jong. De muzikale omljsting werd verzorgd door het Gewestelijk Orkest voor Zuid-Holland.

Op 28 november werd in de Gereformeerde kerk een herdenkingsdienst gehouden met als voorganger Ds. A.J. Kret. Het Nederlands Barok Ensemble verzorgde de orkestbegeleiding. Addie de Jong bespeelde het orgel.

De viering van het 100-jarig bestaan van het Nut Departement Voorschoten was groots.

Aan het einde van het feestelijke jaar werd op 16 december 1969 in de nieuwe Moeder Godskerk een uitvoering gegeven onder het motto "Bezinning op Kerstmis".

Zoals ook bij de viering van de inhuldiging van Koningin Wilhelmina in 1898 waren nu naast Exultate Deo ongeveer alle koren en harmonieën bijeen: het Christelijk Vocaal Ensemble, het kinderkoor De Alouettes, het koor van de Moeder Godskerk, het koor van de Laurentiuskerk, het jongerenkoor Mère Dieu; harmonie Benvenuto en harmonie Laurentius.

Penning geschonken door de Bond voor Zangverenigingen bij het 100-jarig bestaan in 1982.

Fotograaf Wim Prins, Voorschoten.

In de loop van 1990 merkte de penningmeester op: "... dat er op bescheiden wijze iets gedaan zou kunnen worden aan het **110-jarig** bestaan..." Met het geslaagde eeuwfeest nog in gedachten voelde men daar wel voor. Met voortvarendheid werd een jubileumcommissie samengesteld. De commissie ging in september 1990 enthousiast van start en organiseerde tegen het eind van het jaar een oliebollenactie. In 1991 zetten 33 koorleden zich in met de verkoop van stroopwafels, huis aan huis.³⁰

Daarna volgde een actie met verkoop van flessen wijn met etiket van ED.

Op zondag 28 juni 1992 werd een herdenkingsdienst gehouden in de Gereformeerde kerk, geleid door Ds. B. Ledegang. Het koor zong met solistische medewerking van sopraan Lisette Emmink, Harry Holtman aan de piano en Kees Verhoog aan het orgel: delen uit onder andere het Gloria uit de Krönungsmesse, Dixit Dominus (Psalm 110) en Sanctus uit de Messe Solennelle. Na afloop was er een gezellig samenzijn met koffie en gebak, met als afsluiting een glaasje wijn.

³⁰ Mevrouw Priems stelde haar fiets beschikbaar voor verloting onder de koorleden.

Op 29 augustus volgde een leuke boottocht vanuit Warmond en een diner in restaurant Meerrust daar. Voor de leden was er een cadeautje: een boekwerk waarin de leden zich persoonlijk voorstellen.³¹ Daarbij was er ook nog een doosje bonbons met logo "E.D. 110 jaar". Het feestelijke jaar werd afgesloten met een jubileumconcert in de Stadsgehoorzaal te Leiden. In een volle zaal werd het Dixit Dominus van J.C. Bach, de Krönungsmesse van W.A. Mozart en de Messe Solennelle van Gounod ten gehore gebracht. Solisten: Hanneke Kaasschieter sopraan, Leonie Korff alt, James Doing tenor, Jan Alofs bas. De begeleiding was in handen van het Toonkunst Orkest Leiden, met aan het orgel Addie de Jong.

In de algemene ledenvergadering van 2003 werd besloten om de geldelijke opbrengst die nog over was van verkoop van de compact disks over te hevelen naar het jubileumfonds. De voorbereidingen voor de viering van het 125-jarig bestaan lagen immers al weer in het verschiet. In september 2003 werd een jubileumcommissie benoemd.

*Overzicht van de Kunstveiling gehouden in het Historisch Museum aan de Voorstraat 14 oktober 2006.
Fotograaf René Zoetemelk, Voorschoten.*

In tegenstelling tot de twee eerdere vieringen was het nu moeilijker om de jubileumkas gevuld te krijgen. Men wilde toch op zijn minst een gepaste viering van de inmiddels oudste vereniging van Voorschoten. In dat kader werd dan ook in februari 2005 de toon gezet met een dia-avond "Oud Voorschoten", verzorgd door Jan Sloof. De in december door de jubileumcommissie gehouden oliebolactie viel bij de leden en aanhang zeer in de smaak. Op veler verzoek werd begin 2006 nog een dia-avond gehouden. Op 14 oktober hield de jubileumcommissie een kunstveiling in het Historisch Museum aan de Voorstraat, een geslaagde middag. De door de PR-commissie ingerichte etalage van het museum met allerlei attributen uit het heden en verleden van E.D. trok veel aandacht van het publiek. Later volgde in De Werf een door de koorleden goed bezochte wijnproeverij. Ter afsluiting van dat jaar werden weer olieballen gebakken. Alle activiteiten totaal zorgden voor een opbrengst van bijna € 5.000.

Financiën

In de eerste veertig jaren van het bestaan had De Lofstem waarschijnlijk nog weinig last van financiële problemen. De vereniging werd opgericht door middenstanders en redelijk goed betaalde medewerkers van de Zilverfabriek. Het koor repeteerde (waarschijnlijk gratis) in de Christelijke school. De hoofdonderwijzer trad op als dirigent. Fabrieksdirecteur J.M. van Kempen was beschermheer van het koor. Na diens dood werd dat ambachtsheer W.A.A.J. baron Schimmelpenninck van der Oye. Het valt te verwachten dat vrienden en bekenden van deze notabelen het koor bij tijd en wijle wilden steunen in de strijd om het voortbestaan. Zoals uit het historisch overzicht blijkt was het in de jaren daarna vaak een gevecht om financieel het hoofd boven water te kunnen houden. Allereerst om een (goede) dirigent te kunnen betalen. En later vooral om orkest en solisten te kunnen aantrekken bij de uitvoering.³²

³¹ Van 1987-1992 verschenen in het koorblad De Resonans en nu van pasfoto voorzien.

³² Het is ook een keer voorgekomen dat de benodigde muziek door een anonieme goedgeoeder werd betaald.

Bestuur en diverse leden deden er alles aan om de kas te spekken.³³

In de dertiger jaren werd het de gewoonte om bij de jaarvergadering en bij het jaarfeest een tombola of verloting te houden. De prijzen (kunst- en gebruiksvoorwerpen, plantjes, rookworst, zelf gebakken koek, etc.) werden geschonken door de koorleden. Ook deed men aan "Amerikaanse verkoop van taarten".

In 1959 schreef de Bond: "Koor De Lofstem is een zorgenkindje van de Bond. Het zou toch erg zijn als het na 77 jaar op hield te bestaan." Het koor bestond toen uit 9 sopranen, 7 alten, 4 tenoren en 2 bassen. De ontvangsten waren f 800 en de uitgaven f 810.

In 1999 bestond het koor uit 25 sopranen, 23 alten, 19 tenoren (13 dames, 6 heren) en 18 bassen. De ontvangsten waren f 51.772 en de uitgaven f 51.565.

Subsidie en sponsoring

In 1950 deed het college van B&W een voorstel aan de Gemeenteraad van Voorschoten om muziek-, toneel en koorzang financieel te gaan ondersteunen: "Het ligt naar de mening van B&W zeker op de weg van het gemeentebestuur om het plaatselijk culturele leven zoveel mogelijk te bevorderen. Gezien het grote belang dat de gemeente en haar bevolking heeft bij dergelijke verenigingen, in het bijzonder bij officiële feestelijkheden. Aangezien verwacht mag worden dat het geven van concerten door de bevolking op prijs wordt gesteld, geven B&W in overweging voor de genoemde verenigingen een subsidie te verstrekken: muziekverenigingen f 200 en zang- en toneelverenigingen f 75 per jaar. Zij moeten wel kunnen aantonen dat ze levensvatbaarheid bezitten."

Het bedrag was natuurlijk van harte welkom, maar bij lange na niet toereikend. En er moest ook nog lang op worden gewacht.

---

³³ Penningmeester A. de Graaff, was verknocht aan zijn koor en zuiverde de tekorten in de kas aan. Naar aanleiding van zijn overlijden op 14 december 1951 schreef de secretaresse: " ... de gedachtenis aan hem blijft bij ons in ere."

In de notulen van 16 mei 1955 lezen we: "Het koor heeft nog steeds geen subsidie ontvangen, maar het wel minstens twee keer uitgegeven." In 1963 werd de gemeentelijke subsidie gebracht op f 120 per jaar, in twee termijnen uitgekeerd.³⁴ Na 1980 ging het gemeentebestuur in het kader van een sociaal cultureel meerjarenplan er toe over de verenigingen meer structureel te steunen. Het was een tijd waarin er veel geld werd uitgegeven voor Cultuur. Dat bracht overigens, zowel op het gemeentehuis als bij de penningmeesters van de verenigingen, een berg werk (en papier) met zich mede.

Vanaf 1992 werd het subsidiebeleid veranderd en versoerd en werd de hoogte van de subsidie mede bepaald door het aantal Voorschotense leden van de vereniging. Dat was voor Exultate Deo, met veel leden uit de omliggende gemeenten, een probleem. Vele malen is de voorzitter naar het gemeentehuis geweest om daarvoor een oplossing te vinden. Gelukkig had hij een goede troef in handen: het jaarlijkse kerstconcert in de Sporthal dat in Voorschoten toch niet meer was weg te denken.

Lichtpuntjes in deze waren de sponsoring gedurende een aantal jaren van het bedrijf in automatisering De Grote Beer te Delft, alsmede incidentele bijdragen van de Rabobank en van het Makelaarskantoor Rijnland. Voor de uitvoering van bijzondere concerten mocht het koor al een aantal keren een beroep doen op de Louise De Lang van Schaick Stichting voor een financiële bijdrage.

Oud papier

Sinds 1955 dragen koorleden bij aan het op peil brengen van de kas door middel van het verzamelen van oud papier. Het kan zijn dat het verzamelen later een periode heeft stilgelegd. In 1974 kon men van de opbrengst een elektronisch orgel kopen, dit droeg bij aan de te houden studiedagen. Een tiental jaren later bracht het oude papier bijna niets op.

---

³⁴ In 1969 is het f 400 en een jaar later f 500.

Toen werd door de gemeente een subsidie gegeven van 4 cent per kilo. Het was wel steeds een zoekwerk naar een goede ruimte voor opslag. Een prima plek was de schuur of oude hooiberg bij de boerderij naast de Laurentiuskerk. De familie Vroegindeweyj droeg zorg voor een goede gang van zaken. In 1986 werd onderdak gevonden in een oude schuur van Eggink, Veurseweg 22. Daar moest men ook weer vertrekken en begin november 1988 werd verhuisd naar een vervallen schuurtje van Griffioen, iets ten zuiden van de Rosenburgherlaan. Op 6 juni 2001 werden daar de laatste kranten door koorleden en aanhang bezorgd want ook daar moest men weer weg. Nu was men met het oud papier welkom achter de gereedschappenwinkel van Verhoog, Voorstraat 17. De (voorlopige?) afsluiting van het oude krantenverhaal in de geschiedenis van Exultate Deo vond in 2005 plaats, toen de winkel werd gesloten.

Rommelmarkt

Bij de voorbereiding voor de viering van het 100-jarig bestaan werd uiteraard gezocht naar middelen om dit feest te financieren. Een van de acties was het houden van een rommelmarkt. In het voorjaar van 1978 werd de eerste markt gehouden op het plein voor de Gereformeerde kerk. Grote stukken werden op de grond uitgesteld en de kleinere spullen te koop aangeboden op uit vergaderzalen bij elkaar gescharrelde tafels. De netto opbrengst was f 3500. In het derde jaar werden kraampjes gehuurd. Dat was een hele verbetering voor de uitstalling. De markt oogde beter. In 1981 moest voor een keer worden uitgeweken naar het plein van de Nederlands Hervormde kerk. Het was winderig, koud en regenachtig die dag.

De voorzitter van de jubileumcommissie bracht in november 1982 bij de opheffing daarvan naar voren dat het goed zou zijn de markt jaarlijks voort te zetten. Dat deed men maar al te graag en ongeveer dezelfde vrijwilligers zetten sindsdien het nobele werk voort. In 1983 was de netto opbrengst f 6.500.

*Het Rad van avontuur in mei 1989; altijd een belangrijk onderdeel van de rommelmarkt.
Fotograaf A. de Waal, Voorschoten.*

Het jaar daarop werd de rommelmarktcommissie (pas) officieel ingesteld. In 1988 werd het al bestaande idee om per kraam de omzet te gaan bijhouden ingevoerd. Sinds 1983 wordt de netto opbrengst van de rommelmarkt aangewend voor het jaarlijkse kerstconcert. De organisatie kost veel tijd. Daar staat tegenover: een gezellige dag met veel PR voor het koor.

De Kinderkoren

De oudste ons overgeleverde vermelding van een kinderkoor bij het 'grote' koor dateert van 26 december 1919. Toen werd onder leiding van de heer H. Wiegerif een uitvoering gegeven door een kinderkoor, in een samenwerking met De Lofstem. Het moet ongeveer die tijd zijn opgericht. Elders vernamen wij dat Mej. v.d. Burg er vanaf het begin tot en met 1935 aan was verbonden.

In het reglement van De Lofstem uit 1920 komen we het tegen onder de naam De kleine Lofstem. Het was toen voor het houden van repetities onderverdeeld in: klas één in de leeftijd van 8 - 12 jaar en klas twee van 12 - 16 jaar. De contributie voor klas één was 7 cent per week en voor klas twee 10 cent per week. Voor 1 gulden per jaar was men begunstiger met recht op een vrijkaart bij de uitvoering.

*Kinderkoor tijdens uitvoering in Cultureel Centrum, ca 1976.
Fotograaf niet bekend.*

Vanaf december 1932 komt het kinderkoor in de notulen ter sprake. Toen nam het bestuur van De Lofstem het initiatief om bij de schoolhoofden adressen te vragen om ouders te attenderen op het kinderkoor. Het kinderkoor werd begeleid door dames koorleden van het grote koor. In de bestuur- en jaarvergaderingen van De Lofstem van 1932-1938 kom je heel wat namen tegen. Baronesse L.H. Schimmelpenninck van der Oye werd in 1933 beschermvrouw van het kinderkoor. Haar broer, Baron W.A.A.J. Schimmelpenninck van der Oye, gaf in 1933 in zijn functie van president kerkvoogd de Hervormde kerk gratis in gebruik bij de jubileumuitvoering van het grote en kleine koor. Hij was sinds kort beschermheer van het grote koor.

In november 1936 werd Riek Meijering uit Katwijk aan den Rijn benoemd als leidster. Samen met Han Zirkzee uit Leiden begint zij een nieuwe aanpak met een andere naam voor het koor: "De Jonge

Lofstem" en een jaarlijkse uitvoering in het Gebouw voor Christelijke Belangen, Wijngaardenlaan 1. In het goed verzorgde programmaboekje kunnen we lezen dat de kinderen (vanaf 6 jaar) toen elke maandag repeteerden van 4 - 6 uur.³⁵

In een recensie van een uitvoering van het kinderkoor op maandag 6 april 1942 in de Stadsgehoorzaal zien we dat dan de naam veranderd is in "De Lenteklokjes". In 1953 werkten de Lenteklokjes met De Lofstem mee aan een adventdienst in "Hulp en Heil" te Leidschendam.

Riek Meijering was buitengewoon bij het kinderkoor betrokken. Haar afscheid in 1956 was dan ook emotioneel.

³⁵ Gedrukt door A. Volkers te Voorschoten.

6^e UITVOERING

Christelijk kinderkoor "Lenteklokjes" o.l.v. Riek Meyering met medewerking van 3 jongenssopranen en het Dameskoor van Katwijk aan Zee. Aan de vleugel Piet Uiterlinden. Uitvoering woensdag 17 maart 1948 des avonds 7.30 uur Stadsgehoorzaal.

Het kinderkoor werd vanaf 1957 geleid door de heer **W.F.C. van Helsdingen**. Hij gaf toen klas twee, de meisjes van 12 - 16 jaar, de naam "Alouettes" (Leeuweriken). Verscheidene optredens voor de Bond van zangverenigingen volgden. Deze avonden hadden tot doel de koorzang te stimuleren. Nog in het geheugen bij een aantal onder ons is de uitvoering van 30 oktober 1960 toen de Lenteklokjes en de Alouettes onder regie van mevrouw Rietmulder het zangspel "Goudmuiltje" opvoerden.

De heer Van Helsdingen stopte er mee in het najaar van 1962. Het meisjeskoor de Alouettes liep in ledental sterk terug en werd beëindigd. De overgebleven meisjes werd gepolst of ze er voor voelden over te komen naar De Lofstem.

Programma 15 cent: Christelijk kinderkoor "Lenteklokjes" met afdeling Jongenskoor o.l.v. Riek Meyering met aan de vleugel Nic. Christiaanse 16^e uitvoering op 8 mei 1953 te 19.30 uur in de Gereformeerde kerk te Voorschoten. Lesuren in de zaal achter de Gereformeerde kerk. Op vrijdag meisjes 6-10 om 15.45 uur; jongens 7-11 om 16.30 uur; meisjes 10-14 om 17.15 uur.

Een aantal van hen deed dat. De kinderkoren waren trouwens in veel gevallen het voorland van de leden van het grote koor.

Vanaf 1 januari 1964 dirigeerde **Sander van Marion** de Lenteklokjes. Maar het werd hem te veel en mevrouw **M. Eriks-Zonneveld**, koorlid van De Lofstem, nam het in oktober van dat jaar van hem over. Zij maakte in 1965 een nieuwe start met de Alouettes. In 1966 volgde de eerste uitvoering van de koren. De Alouettes namen daarna regelmatig deel aan de concerten van Exultate Deo.

In 1968 oefenen de Lenteklokjes op dinsdag van 16.00-16.45; de Alouettes van 17.00-17.45 uur in De Werf.

Op 10 januari 1969 gaven de Lenteklokjes en Alouettes (totaal 65 zangertjes) in het Cultureel Centrum een uitvoering van de operette "De gestolen kroon". De pianobegeleiding werd verzorgd door Sander van Marion. Jaap Groot maakte de decors. Dat heeft hij nog vele keren gedaan bij de jaarlijkse uitvoeringen. In 1970 werd een geslaagde kooruitwisseling met een kinderkoor uit Maasland georganiseerd. Een jaar later volgde optreden in de Marekerk te Leiden, samen met het in 1970 opgerichte Rijnlands Mannenkoor. Na grondige studie ontving Rita Eriks op 26 mei 1973 haar diploma koorleider met negens en achten. Het gebeuren viel toevallig samen met een uitvoering van de Lenteklokjes en Alouettes en was daardoor extra feestelijk.

Op 27 februari 1975 werden de kinderkoren weer ondergebracht in een zelfstandig bestuur en zo is het gebeven. Onder de liederen die de kinderen ten gehore brachten waren veel composities van Sander van Marion, maar ook van dirigent Rita Eriks zelf. Het her- of opnieuw schrijven van de kinderliedjes was nodig, omdat de bestaande qua tekst vaak onbegrijpelijk waren voor de kinderen. De kinderen zingen graag liedjes die ze begrijpen.

Heel drukke jaren volgden waarin de kinderkoren naast de jaarlijkse uitvoering veel andere optredens verzorgden. In 1975 behaalden de Alouettes een eerste prijs op het Tulip Time Festival.

Bijzonder was ook de medewerking van de Alouettes aan de operette "Polenblut" in het Circustheater te Scheveningen op 7 april 1978.

Een groot succes voor de beide kinderkoren was de productie van de grammofoonplaat "Liedjes rond de bijbel" die in juni 1980 uitkwam. De teksten waren verzorgd door Jan Visser en de muziek werd gecomponeerd door Reina van Essen.